Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

6816

1871

Կ. Պոլիս

2001

ԲՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵՑՈՅՑ

1871

ԳԻՆ 1 ՂՐՈՒՇ

Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագր. Արամեան

83

ՏԱՐԵՑՈՅՑ

ԲՆԱԿԱՆ . ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿԱԿԱՆ

ՏՊԱԳՐ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Զագմագճըլար, Ակոբեան խան, 13.

050
5-26

ՏԱՐԵՑՈՅՑ

ԲՆԱԿԱՆ,

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ եւ ՄՇԱԿԱԿԱՆ

1871

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ։

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԱՅ Դ.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՆՈՐՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՈԼՍԻ

Տ. ՄԿՐՏՉԻ ԽՐԻՄԵԱՆ

ԲԱՐՁՐԱՇՆՈՐՀ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպագր. Արամեան

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ար.	Արապաց կամ Լուսնի.
Բ.	Բնական.
Ե.	Երկայնութիւն Տուընջեան
Լ.	Լատինաց.
Ծ. Ա.	Ծագումն Արեւու.
Կ. Օ.	Կէս Օր կամ Կէս Գիշեր.
Ե. Տ.	Երկայնութիւն Տընջեան.
Հր.	Հրէից.
Յ.	Յունաց.
Յամ.	Յայսմաւուրաց.
Տճ.	Տաճկաց.
☉	Արեգակն.
☽ Ա. Ք.	Լուսնի Առաջին Քառորդ.
◯ Լր.	Լուսնի Լրումն.
● Ծն.	Լուսնի Ծնունդ.
☾ Վ. Ք.	Լուսնի Վերջին Քառորդ.
Օ.	Օր ամսոյն.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Լայն. աշխարհ. 41° 00′. 16″. Հիւս. Երկյն. ի Բարիզէ 26°.38′. 50″. Արեւե. Իսկ ժամքն հաշուին ի 24. սկսեալ ՚ի մտից արեւու։

ՏԱՐԵՄՈՒՏՔ

Բնական—Ամ աշխարհի և Հայկազանց. . (¹)	5872	Զարթին	1
Օսմանեան դրամ. Թըւին	572	»	1
Լուսնային կամ Արապ.	1288	»	2
Սրբազան. ըստ Աձշնչի	5772	»	3
Քաղաքական. — Ըստ Տօմարին			
Հայոց ՌՅԻԱ.	1321	Մրգար	8
» Հրէից	5632	»	27
» Բնական ամսոց	1871	Ջիւնէր	1
» Լատինաց »	»	»	12
» Յունաց »	»	»	24

—

Գիր Տարւոյն է	Է
Եօթներեակն	Ե
Վերադիրն	ԹԺ
Իններեւտասներեակն	8
Տանուտէրն	Կշիռն

—

ԸՍՏ ԼԱՏԻՆԱՑ

Վերադիրն	Թ
Կիրակագիրն	Ա
Ոսկեթիւն	10

(¹) Տե՛ս Հ. Ղ. Ալիշանայ Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց Ա. Երես 183.

3852-67

գ. 52015-Կ.-Հ.

ՏՕՄԱՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ամէնամեայ եւ Անհրաժեշտ

—

Բնական տարին՝ Աստղաբաշխօրէն ուղիղ ու անխախտ պահելու եւ Լատինաց նոր տօմարին հետ համաձայն տանելու համար, միշտ Լատինաց Մարտի 21 ին պէտք է սկսիլ Զատկին ամիսը, եւ Նահանջը միշտ նոյն տօմարին հետ ընել. ըսել է 4 տարին մէյ մը եւ 4 դարագլուխ մէյ մը Նահանջ ընել տարին, այսինքն 30 օր տալ Մ՛րրկեր ամսոյն, որ 29 օր ունի հասարակ տարւոյ մէջ:

Աստղաբաշխօրէն հաշուեալ ու հաստատեալ է որ՝ Նահանջ են եւ ունին 366 օր ա՛յն տարիներն որ՝ առանց կոտորակ ձգելու՝ 4 ով բաժանելի են եւ ա՛յն դարագլուխներն որ 400 ով բաժանելի են. իսկ հասարակ տարիներն ունին 365 օր:

—

ՁՄԵՌ

Ձիւներ, — Սառներ, — Մրրկեր

Ձմեռն է տիպ ծերութեան,
Արեւմուտ կենաց :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Տասնամիս

Բ	Ա		Յ	Լ
1	28	✠ Դշ. ՅԱՂՈՒԹԻՒՆ Ս. Աստուածածնի : Քաղաքական Տարեմուտ Բնական կամ Աստեղական ամսոց 1871. **Ձմռամուտ**, Արեւադարձ ☉ Արեգակն մտանէ յԱյծեղջիւր կենդանակերպն. Գիշերս սկսանի կարճանալ եւ տիւս երկարիլ: Յամ. ՔԱՂՕՑ	9	21
2	29	Եշ. Պահք. Եւստրատեայ եւ այլ:	10	22
3	1	Զշ. Պահք. Ար. Ծէկկալ եւ Պայրամ 3 օր : ☉ Ծն.	11	23
4	2	Էշ. Յակոբայ Մծբն. եւ այլ:	12	24
5	3	✠ Աշ. Հարանց. Լ. Ծնունդ:	13	25
6	4	Բշ. Իգնատիոսի եւ Ադդէ Հյր.	14	26
7	5	Գշ. Թէոպեմպտայ եպիսկ. եւ այլ:	15	27
8	6	Դշ. Պահք.	16	28
9	7	Եշ. Ինդոսի, Դոմնայի եւ այլ:	17	29
10	8	Զշ. Պահք : ☽ Ա. Ք.	18	30
11	9	Էշ. Աբգարու Թագաւորին:	19	31
12	10	✠ Աշ. Հարս. Լ. **Յունվար** եւ Տարեմուտ 1871 Թուակ. եւ Տօն Տնօրէնութեան :	20	1
13	11	Բշ. Աբրահամու, Խորէնայ եւ.	21	2

Բ	Ա	ՅՈՒՆՎԱՐ	Յ	Լ
14	12	Գշ. Աստուածատրոյ վկային:	22	3
15	13	Դշ. Պահք :	23	4
16	14	Եշ. Դաւթի Մարգար. և այլ:	24	5
17	15	Զշ. Պահք. Յ. Ծննդ. Լ. Յայտնութիւն. ☹ Լր.	25	6
18	16	Էշ. Ստեփաննոսի նախավկ.	26	7
19	17	✠ Աշ. գ. յխ. Յ. Ստեփան.	27	8
20	18	Բշ. Առաքելոց Պետր. և Պօղ:	28	9
21	19	Գշ. Որդ. Որոտ. Բարեկ. Ծնն:	29	10
22	20	Դշ. Ա. օր պահոց Ծննդեան:	30	11
23	21	Եշ. Պահք :	31	12
		Յ. Յունվար		
24	22	Զշ. Պահք. Յ. Կաղանդ եւ Տարեմուտ 1871 Թուականի եւ Տօն Տնօրէնութեան: Տն. Բեանունի սանի :	1	13
25	23	Էշ. Պահք. Բարսղի հայրապետին եւ այլ: ☾ Վ. Ք.	2	14
26	24	✠ Աշ. Պահք :	3	15
27	25	Բշ. Պահք :	4	16
28	26	Գշ. Ճրագալոյց Ծննդեան :	5	17
29	27	✠ Դշ. ԾՆՈՒՆԴ և ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ : Յ. Յայտնութիւն :	6	18
30	28	✠ Եշ. Բ. օր Ծնն. և Մեռել.	7	19

Բ	Ա	**ՍԱՌՆԵՐ**	Յ	Լ
		Մետասանամիս		
1	29	Զշ. Գ. օր Ծննդեան ☉ ի Ջրհոսն : Յամ. ԱՐԱՑ.	8	20
2	30	Էշ. Դ. օր. Ծննդեան .	9	21
3	1	✠ Աշ. Ե. օր Ծննդեան. Ար. Ջիլֆաստ. ⊛ Ծն.	10	22
4	2	Բշ. Զ. օր Ծննդեան.	11	23
5	3	Գշ. Է. օր Ծննդեան.	12	24
6	4	✠ Դշ. Ը. օր Ծն. Տօն Անուանակոչութեան Տեառն :	13	25
7	5	Եշ. Յովհանն. Կարապետին:	14	26
8	6	Զշ. Պահք.	15	27
9	7	Էշ. Պետրոսի հայրապ. Վլասայ եպ. Աբիսողոմայ սարկ.	16	28
10	8	✠ Աշ. Բարեկենդան Առաջաւորաց պահոց: ☽ Ա. Ք.	17	29
11	9	Բշ. Պահք Առաջաւորաց :	18	30
12	10	Գշ. Պահք Առաջաւորաց :	19	31
13	11	Դշ. Պահք Լ. **Փետրվար** :	20	1
14	12	Եշ. Պահք. Լ. Տեառնընդառ.	21	2
15	13	Զշ. Պահք. Յովն. մարգարէի:	22	3
16	14	Էշ. Ս. Սարգսի զօրավարին և որդւոյ նորա Մարտիրոսին և չորեքտասան զինուորացն: — Ձմռամէջ : —	23	4

ՓԵՏՐՎԱՐ

Բ	Ա		Յ	Լ
17	15	✠ Աշ. Հարանիք: ◎ Լր.	24	5
18	16	Բշ. Ատովմեանց զօրավարաց:	25	6
19	17	Գշ. Սուքիասեանց վկայից:	26	7
20	18	Դշ. Պահք:	27	8
21	19	Եշ. Ոսկեանց Քահանայից:	28	9
22	20	Զշ. Պահք:	39	10
23	21	Էշ. Ս. Իսահակայ Պարթեւի հայրապետին Հայոց:	30	11
24	22	✠ Աշ. Հարանիք: ☾ Վ. Ք.	31	12
		Յ. Փետրվար		
25	23	Բշ. Մարկոսի եպիսկոպոսին, Պիոնի քահանային, Կիւրղի և Բենիամինի Սարկաւագին, և այլն: Տն. Շուպաթ:	1	13
26	24	Գշ. Ղեւոնդեանց քահանայից. Յ. Տեառնընդառաջ:	2	14
27	25	Դշ. Պահք:	3	15
28	26	✠ Եշ. ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ Զօրավարաց և Յիշատակ Մեռելոց:	4	16
29	27	Զշ. Պահք:	5	17
30	28	Էշ. Կոստանդնուպօլսոյ Ս. Ժողովոյն:	6	18
31	29	✠ Աշ. Բուն Բարեկենդան. Եւս Յ. եւ Լ: Յամ. ՄԵՀԵԿԱՆ	7	19

Մ Ր Ր Կ Ե Ր

Բ	Ա		Յ	Լ
		Երկտասանամիս		
1	1	Բշ. Ա. օր Մեծ պահոց: ◎ ի Ձուկն: Ար. Ձիլինինէ. ◉ Ծն.	8	20
2	2	Գշ. Բ. օր մեծ պհց:	9	21
3	3	Դշ. Պահք: Լ. օր Մոխրոց:	10	22
4	4	Եշ. Դ. օր մեծ. պահոց:	11	23
5	5	Զշ. Ե. օր մեծ պահոց.	12	24
6	6	Էշ. Թէոդորոսի զօրավարին:	13	25
7	7	✠ Աշ. ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ:	14	26
8	8	Բշ. Ը. օր մեծ պ. ◐ Ա. Ք.	15	27
9	9	Գշ. Թ. օր մեծ պահոց: Ջերմութիւն առնու յօդս:	16	28
10	10	Դշ. Պահք: Լ. **Մարտ**. Տն. Գուրպան Պայրամ 4 օր:	17	1
11	11	Եշ. ԺԱ. օր մեծ պահոց:	18	2
12	12	Զշ. ԺԲ. օր մեծ պահոց:	19	3
13	13	Էշ. ԺԳ. օր մեծ պահոց. Կիւրղի Երուսաղէմայ հայրապ.	20	4
14	14	✠ Աշ. Գ. Կ. Քառասնորդաց պահոց. — Անառակին —:	21	5
15	15	Բշ. ԺԵ. օր մեծ պահոց:	22	6
16	16	Գշ. Պահք: Հր. Ճէլէր Պայրամը. Ջերմութիւն առնու ի ջուրս. ◎ Լր:	23	7

Բ	Ա	ՄԱՐՏ	Յ	Լ
17	17	Դշ. ժէ. օր մեծ պահոց :	24	8
18	18	Եշ. ժը. օր մեծ պահոց :	25	9
19	19	Զշ. ժթ. օր մեծ պահոց :	26	10
20	20	Էշ. ի. օր մեծ պահոց. Ս. Հայրապետացն. Յովհաննու Երուսաղէմայ, Յովհ. Օձնեցւոյն, Յովհ. Որոտնեցւոյն և Գրիգորի Տաթևացւոյն :	27	11
21	21	※ Աշ. Դ. Կ. Քառասնորդաց պահոց. — ՏՆՏԵՍԻՆ — :	28	12
		Յ. ՄԱՐՏ		
22	22	Բշ. իբ. օր մ. պհց. ՏՆ. ՄԱՐՏ	1	13
23	23	Գշ. իգ. օր մեծ պհց. Ջերմութիւն արեւու ի հողն : ☾ Վ. Բ.	2	14
24	24	Դշ. իդ. օր մեծ պահոց. — ՄԻՋԻՆՔ — :	3	15
25	25	Եշ. իե. օր մեծ պահոց:	4	16
26	26	Զշ. իզ. օր մեծ պահոց :	5	17
27	27	Էշ. իէ. օր մեծ պահոց. Քառասնից մանկանցն :	6	18
28	28	※ Աշ. Ե. Կ. Քառասնորդաց պահոց. — ԴԱՏԱՒՈՐԻՆ — :	7	19
29	29	Բշ. իթ. օր մեծ պահոց:	8	20

ԳԱՐՈՒՆ

Զարթին,—Ծաղկին,—Մարգին

Գարունն է տիպ մանկութեան,
Առաւօտ կենաց:

Բ	Ա	ԶԱՐԹԻՆ Նախամիս	Յ	Լ
1	30	Գշ. **Գարնանամուտ** եւ հաւասարակած: ☉ ի խոյն: Տիւ եւ գիշեր հաւասար. Բնական տարեմուտ եւ յիշատակ արարչագործութեան: Ամ աշխարհի 5872. **Ամանոր** Հայոց եւ Պարսից. Յամ. Արեգ. Տն: Նէվրուզ (նոր օր): Օսմանեան Թուական 572:	9	21
2	1	Դշ. Պահք. Ար. Մուհարրէմ. տարեմուտ 1288 թուին: ⊕ Ծ.	10	22
3	2	Եշ. Պահք. Հր. Նիսան, որ է Ա. ամիս ըստ Ա.ծաշնչին:	11	23
4	3	Զշ. լգ. օր մեծ պահոց:	12	24
5	4	Էշ. Գրիգորի Լուսաւոր. մուտն ի վիրապն: Լ. Աւետումն:	13	25
6	5	⁜ Աշ. Պահք. Գալստեան:	14	26
7	6	Բշ. լզ. օր մեծ պահոց:	15	27
8	7	Գշ. լէ. օր մեծ պահոց:	16	28
9	8	Դշ. լը. օր մեծ պհց: ☽ Ա. Ք.	17	29
10	9	Եշ. լթ. օր մեծ պահոց:	18	30
11	10	Զշ. Պհք. Տն. Աշուրէ կիւնի:	19	31
12	11	Էշ. Ղազարու: Լ. **Ապրիլ**:	20	1
13	12	⁜Աշ. Ծաղկազարդ. եւ Ց. Լ.	21	2

Բ	Ա	ԱՊՐԻԼ	Յ	Լ
14	13	Աւագ Երկուշաբթի. Պահք:	22	3
15	14	Աւագ Երեք. Տասն Կուսից:	23	4
16	15	Աւագ Չորեքշաբթի. ◎ Լր.	24	5
17	16	✻ Աւագ Հինգշ. Տօն Հաղորդութեան. Ոտնլուայ: Յ. Աւետումն: Հր. Պասէք 8 օր:	25	6
18	17	Աւագ Ուր. Խաչել. Քրիստոս.	26	7
19	18	Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյց:	27	8
20	19	✻ Աշ. ԶԱՏԻԿ. Եւս Յ. եւ Լ.	28	9
21	20	✻ Բշ. Բ. օր Զատկի. Մեռ.	29	10
22	21	✻ Գշ. Գ. օր Զատկի:	30	11
23	22	Դշ. Դ. օր Զատկի: ☾ Վ. Ք.	31	12
		Յ. Մայիս		
24	23	Եշ. Ե. օր Զատկի: Տն. Նիսան:	1	13
25	24	Զշ. Զ. օր Զատկի: Յ. Տօն Պայքըլը այազմային:	2	14
26	25	Էշ. Յիշատակ գլխատման Յովհաննու Մկրտչին:	3	15
27	26	✻ Աշ. Ը. օր Զատկի.—Նոր Կիրակի—:	4	16
28	27	Բշ. Թ. օր Զատկի:	5	17
29	28	Գշ. Ժ. օր Զատկի:	6	18
30	29	✻ Դշ. ԱՒԵՏՈՒՄՆ Ս. Ածածնի:	7	19
31	30	Եշ. ԺԲ. օր յին. Յամ. ԱՀԵԿԱՆ.	8	20

Բ	Ա	ԾԱՂԵԻՆ	Յ	Լ
		Երկամիս		
1	1	Զշ. ԺԳ. օր յին. ◌ի Յուլն: Ար. Սէմէր: ☺ Ծն.	9	21
2	2	Էշ. ԺԴ. օր յինանց:	10	22
3	3	✻ Աշ. Գ. Կիրակի Աշխարհամատրան.—Կանաչ կիրակի—: Լ. Գէորգայ զօրվր.	11	23
4	4	Բշ. ԺԶ. օր յինանց:	12	24
5	5	Գշ. ԺԷ. օր յինանց. Լ. Մարկոսի աւետարանչին:	13	25
6	6	Դշ. ԺԸ. օր յինանց:	14	26
7	7	Եշ. ԺԹ. օր յինանց:	15	27
8	8	Զշ. Ի. օր յինանց. ☽ Ա. Ք.	16	28
9	9	Էշ. ԻԱ. օր յինանց.	17	29
10	10	✻ Աշ. Դ. Կիրակի.—Կարմիր կիրակի—:	18	30
11	11	Բշ. ԻԳ. օր յին. Լ. Մայիս եւ տօն Առաքելոցն Փիլիպպոսի եւ Յակոբայ:	19	1
12	12	Գշ. ԻԴ. օր յինանց:	20	2
13	13	Դշ. ԻԵ. օր յին. Յ. Կիսապէնտէկոստ. Լ. Գիւտ խաչ:	21	3
14	14	Եշ. ԻԶ. օր յինանց.	22	4
15	15	Զշ. ԻԷ. օր յին. Յ. Գէորգայ: Տն. Խըտրէլէզ: ◎ Լր.	23	5

ՄԱՅԻՍ

Բ	Ա		Յ	Լ
16	16	Էշ. ԻԸ. օր. յինանց. — Գառնանէջ եւ սկիզբն Վեցամսեկին ամառան — :	24	6
17	17	✱ Աշ Տօն Երեւման Խաչին: Յ. Մարկոսի աւետարանչի:	25	7
18	18	Բշ. Լ. օր յինանց:	26	8
19	19	Գշ. ԼԱ. օր յինանց:	27	9
20	20	Դշ. ԼԲ. օր յինանց:	28	10
21	21	Եշ. ԼԳ. օր յինանց:	29	11
22	22	Զշ. ԼԴ. օր յինանց: ☾ Վ. Ք.	30	12
		Յ. Մայիս		
23	23	Էշ. ԼԵ. օր յին: Տն. Մայըս:	1	13
24	24	✱ Աշ. ԼԶ. օր յինանց:	2	14
25	25	Բշ. ԼԷ. օր յինանց:	3	15
26	26	Գշ. ԼԸ. օր յինանց:	4	16
27	27	Դշ. ԼԹ. օր յինանց:	5	17
28	28	✱ Եշ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ. Խ. օր յինանց. եւս Յ. եւ Լ. —Վիճակ— :	6	18
29	29	Զշ. Պահք:	7	19
30	1	Էշ. ԽԲ. օր յինանց Յ. Յովհաննու Աւետարանչին: Ար. Բէպիւլ էվվէլ ⊛ Ծն. Յամ. ՄԱՐԵՐԻ :	8	20

ՄԱՐԳԻՆ

Բ	Ա		Յ	Լ
		Եռամիս		
1	2	✱ Աշ. Երկրորդ Ծաղկազարդ: ☺ յԵրկաւորն :	9	21
2	3	Բշ. ԽԴ. օր յինանց:	10	22
3	4	Գշ. ԽԵ. օր յինանց:	11	23
4	5	Դշ. Պահք:	12	24
5	6	Եշ. Երկնային վիճակ:	13	25
6	7	Զշ. Պահք: Հր. Սաւվօր. (Կիւլ Պայրամը)	14	26
7	8	Էշ. ԽԹ. օր յին: ☽ Ա. Ք.	15	27
8	9	✱ Աշ. ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ. Պէնտէկոստէ եւս Յ. եւ Լ: Բարեկենդան Եղիական պահոց:	16	28
9	10	Բշ. Բ. օր Հոգեգալստ. պհք:	17	29
10	11	Գշ. Գ. օր Հոգեգալստ. պհք:	18	30
11	12	Դշ. Պահք: Տն. Մէկլուս:	19	31
12	13	Եշ. Պահք: Լ. **Յունիս** :	20	1
13	14	Զշ Պահք: Յ. Կոստանդիան.	21	2
14	15	Էշ. Է. օր Հոգեգալստ. ☹ Լր.	22	3
15	16	✱ Աշ. Յիշատակ Եղիայի Մարգարէին. — Առաջին պսակ—: Լ. Ս. Երրորդութ.	23	4
16	17	Բշ. Ս. Կուս. Հռիփսիմեանց: 11° Տարեդարձ Ազգային Սահմանադրութեան Հայոց	24	5

Բ	Ա	ՅՈՒՆԻՍ	Յ	Լ
17	18	Գշ. Ս. Կուս. Գայիանեանց:	25	6
18	19	Դշ. Պահք:	26	7
19	20	Եշ. Ս. Յովհաննու Կարապետին և Աթանագինեայ եպիս.	27	8
20	21	Զշ. Պահք:	28	9
21	22	Էշ. Ս. Գրիգորի Լուսաւորչի ելն ի վիրապէն: ☾ Վ. Ք.	29	10
22	23	✠ Աշ Տօն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ս. Էջմիածնի. Հրանք.	30	11
23	24	Բշ. Մանկանցն Բեթղ. ևայլ:	31	12
		Յ. Յուլիս		
24	25	Գշ. Նունեայ և Մանեայ. Տճ. Հազիրան ։	1	13
25	26	Դշ. Պահք:	2	14
26	27	Եշ. Իշխանացն Սահակայ եւ:	3	15
27	28	Զշ. Պահք:	4	16
28	29	Էշ. Մեծին Ներսէսի Հայրապ. Հայոց և Խաթայ եպիսկոպ.	5	17
29	30	✠ Աշ. Բարեկ. Լուսաւորչ:	6	18
30	1	Բշ. Եպիփանայ Կիպրացւոյն, եայլն. Յամ. ՄԱՐԳԱՑ. Ար. Րէպիւլ ախըր: ⊛ Ծն.	7	19
31	2	Գշ. Պահք. Կոստանդիանոսի Թագաւ. և մօրն Հեղինեայ:	8	20

ԱՄԱՌ

Հնձար, — Տօթար, — Մրգար

Ամառն է տիպ երիտասարդութեան,
Միջօրէ կենաց :

Բ	Ա	ՀՆՁԱՐ Քաղամիս	Յ	Լ
1	3	Դշ. Պահք : Ամառամուտ եւ Արեւադարձ : ☉ Խեցգետին: Գիշերք սկսին երկարիլ եւ տիւք կարճանալ :	9	21
2	4	Եշ. Թէոդիտոսի գաղատաց. և Թալիլեայ բժշկին և այլ:	10	22
3	5	Զշ. Պահք :	11	23
4	6	✠ Էշ. Գիւտ նշխարաց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին : Լ. Ծնունդ. Յովհ. Մկրտչին :	12	24
5	7	✠ Աշ. Հարանիք. ☽ Ա. Ք. 10 Տարեդ. Գահ. Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ Կայսեր :	13	25
6	8	Բշ. Անտոնինոսի և այլ :	14	26
7	9	Գշ. Դանիէլի մարգարէին և երից մանկանց.	15	27
8	10	Դշ. Պահք :	16	28
9	11	Եշ. Ս. Թարգմանչացն մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ :	17	29
10	12	Զշ. Պահք :	18	30
11	13	Էշ. Տրդատայ Թագաւորին մերոյ և Աշխէն Տիկնոջն և Խոսրովիդխտոյ Լ. Յուլիս:	19	1
12	14	✠ Աշ. Գիւտ Տփոյ. Հրանք :	20	2

Բ	Ա	ՅՈՒԼԻՍ	Յ	Լ
13	15	Բշ. Կալիստրատոսի եւայլ: ◯ Լր.	21	3
14	16	Գշ. Զաքարիայ մարգարէի:	22	4
15	17	Դշ. Պահք:	23	5
16	18	Եշ. Եղիսէի Մարգարէին:	24	6
		Յ. Ծն. Յովհ. Կարապետին:		
17	19	Զշ. Պահք:	25	7
18	20	Էշ. ԺԲ. Առաքելոցն և Պօղոսի:	26	8
19	21	❋ Աշ. Բարեկ. Վարդավառի:	27	9
20	22	Բշ. Պահք Վարդ. ☾ Վ. Ք.	28	10
21	23	Գշ. Պահք Վարդավառի:	29	11
		Յ. Պետր. եւ Պօղ. Առաք:		
22	24	Դշ. Պահք Վարդավառի:	30	12
		Յ. Յուլիս		
23	25	Եշ. Պահք Վարդավառի:	1	13
		Տճ. Թէմմուզ:		
24	26	Զշ. Պահք Վարդավառի:	2	14
25	27	Էշ. Յիշատակ Տապանակին	3	15
		Հնոյ և Տօն Եկեղեցւոյ նորոյ:		
26	28	❋ Աշ. ՎԱՐԴԱՎԱՌ.	4	16
27	29	❋ Բշ. Բ. օր Վարդ. Մեռելոց:	5	17
28	1	Գշ. Գ. օր Վարդավառի:	6	18
		Ար. Ջէմազիւլ էվվէլ: ● Ծն.		
29	2	Դշ. Պահք: Յամ. ՀՐՈՏԻՑ.	7	19
30	3	Եշ. Եսայեայ մարգարէին:	8	20

Բ	Ա	ՏՕԹԱՐ	Յ	Լ
		Հնգամիս		
1	4	Զշ. Պահք: ☉ յԱռիւծն:	9	21
2	5	Էշ. Թադէոսի Առաքելոյն և	10	22
		Սանդխտոյ Կուսին:		
3	6	❋ Աշ. Հարսանիք:	11	23
4	7	Բշ. Կիպրիանոսի եպիսկ. և	12	24
		կուսանացն Յուստինեայ		
		Եւփիմեայ և Քրիստինեայ:		
5	8	Գշ. Աթանագինեայ եպիսկո-	13	25
		պոսին և այլ: ☽ Ա. Ք.		
6	9	Դշ. Պահք:	14	26
7	10	Եշ. Նախահարցն Ադամայ,	15	27
		Աբելի եւլ: Հր. Քառա Պյրմ.		
8	11	Զշ. Պահք:	16	28
9	12	Էշ. Սրբոցն Արիստակէսի,	17	29
		Վրթանէսի, Յուսկան, Գրի-		
		գորի և Դանիէլի:		
10	13	❋ Աշ. Հարսանիք:	18	30
11	14	Բշ. Մակաբայեցւոց:	19	31
12	15	Գշ. Երկոտասան մարգարէից:	20	1
		Լ. Օգոստոս. ◯ Լր.		
13	16	Դշ. Պահք:	21	2
14	17	Եշ. Սոփիայ, Պիստոսի, Էլ-	22	3
		պիսի և Ագապի:		
15	18	Զշ. Պահք:	23	4

Բ	Ա	ՕԳՈՍՏՈՍ	Յ	Լ
16	19	Էշ. Անտոնի ճգնաւորին. — Ամռամէջ — :	24	5
17	20	☩ Աշ. Հրս : Լ. Այլակերպ.	25	6
18	21	Բշ. Թէոդոսի Թագաւորին ևլ:	26	7
19	22	Գշ. Կիրակոսի և մօրն Յուղիտայ : ☾ Վ. Բ.	27	8
20	23	Դշ. Պահք :	28	9
21	24	Եշ. Վահանայ Գողթն և այլ:	29	10
22	25	Զշ. Պահք :	30	11
23	26	Էշ. Հայրապետ. Աթանասի, Կիւրղի ևլ. Յ. Բարեկ. Աս.	31	12
		Յ. Օգոստոս		
24	27	☩ Աշ. Հարս. Տճ. Աւուսօն:	1	13
25	28	Բշ. Եւգինեայ կուսին և այլ:	2	14
26	29	Գշ. Տրիփոնի, Պարսամայ և Ոնոփրիոսի Լ. Վերափոխ.	3	15
27	30	Դշ. Պահք :	4	16
28	1	Եշ. Եւգինէոսի. Մակարիոսի Վաղերիոսի Կանդ. ևյլ: Ար. Ճէմազիւլ ախըր : ⊕ Ծն.	5	17
29	2	Զշ. Պահք Յամ. ԱՒԵԼԵԱՑ :	6	18
30	3	Էշ. Եփեսոսի Ս. Ժողովոյն.	7	19
31	4	☩ Աշ. Բարեկենդան Սուրբ Աստուածածնի պահոց :	8	20

Բ	Ա	ՄՐԳԱՐ	Յ	Լ
		Վեցամիս		
1	5	Բշ Պահք Ս. Աստուածածնի: ☉ ի Կոյսն :	9	21
2	6	Գշ. Պահք Ս. Աստուածածնի:	10	22
3	7	Դշ. Պահք Աստ. Յամ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ ԵՒ Տարեմուտ ՌՅԻԱ.	11	23
4	8	Եշ. Պահք. Աստ. ☽ Ա. Բ.	12	24
5	9	Զշ. Պահք Ս. Աստուածածնի.	13	25
6	10	Էշ. Շողակաթի Ս. Էջմիածնի:	14	26
7	11	☩ Աշ. ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ. Եւս Յ.	15	27
8	12	☩ Բշ. Բ. օր Վերափոխման:	16	28
9	13	Գշ. Գ օր Վերափոխման :	17	29
10	14	Դշ. Դ. օր Վերափոխ. Պահք:	18	30
11	15	Եշ. Ե. օր Վերափոխմ. ⊕ Լր.	19	31
12	16	Զշ. Պահք: Լ. **Սեպտեմբեր**.	20	1
13	17	Էշ. Է. օր Վերափոխման:	21	2
14	18	☩ Աշ. Ը. օր Վերափոխման :	22	3
15	19	Բշ. Թ. օր Վերափոխման :	23	4
16	20	Գշ. Յովակիմայ և Աննայի և կանանց Իւղաբերից :	24	5
17	21	Դշ. Պահք :	25	6
18	22	Եշ. Երեմիայ մարգ. ☾ Վ. Բ.	26	7
19	23	Զշ. Պհք: Լ. Ծն. Ս. Ածածնի:	27	8
20	24	Էշ. Առաքելոցն Թովմայի, Յակոբայ և Շմաւոնի :	28	9

Բ	Ա	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	Յ	Լ
21	25	☩ Աշ. Գիւտ Գօտւոյ Ս. Աստուածածնի. Հարսանիք:	29	10
22	26	Բշ. Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն Գոհարինայ, Ծամիդոսի, Տուքիկոսի և Ռոտիկոսի:	30	11
23	27	Գշ. Մարգարէից Եզեկիէլի Եզրի և Զաքարիայ՝ Հ.րն Յովհաննու Մկրտչին:	31	12
		Յ. Սեպտեմբեր		
24	28	Դշ. Պահք: Տն. Էլուլ:	1	13
25	29	Եշ. Յովհաննու Կարապետին և Յովբայ արդարոյն Լ. Խաչվերաց:	2	14
26	30	Զշ. Պահք:	3	15
27	1	Էշ. Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն. 318 Հայրապետացն. Ար. Բէհէպ. ⊛ Ծն. Հր. Թշրի եւ Տարեմուտ 5632 Թուին.	4	16
28	2	☩ Աշ. Դ. Կիրակի Վերափոխ. Բարեկենդան Ս. Խաչին:	5	17
29	3	Բշ. Պահք. սուրբ Խաչին. Յ. Հրեշտակապետ:	6	18
30	4	Գշ. Պահք. սուրբ Խաչին:	7	19

ԱՇՈՒՆ

Կրօն , — Թառմօն , — Միզօն

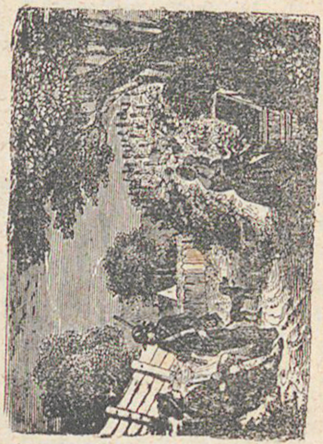

Աշունն է տիպ հասունութեան ,
Ընդերեկ կենաց :

ԿՐՕՆ

Եօրամիս

Բ	Ա		Յ	Լ
1	5	❋ Գշ. ԾՆՈՒՆԴ Ս. Աստուածածնի : Աշնանամուտ եւ հաւասարակած. Տիւ եւ գիշեր հաւասարին : ☺ ի Կշիռն :	8	20
2	6	Եշ. Պահք.	9	21
3	7	Չշ. պահք. Յամ. ՀՈԹԻ.	10	22
4	8	Էշ. Տօն Եկեղեցւոյ: ☽ Ա.. Ք.	11	23
5	9	❋ Աշ. ԽԱՉՎԵՐԱՑ :	12	24
6	10	❋ Բշ. Տօն Ս. Խաչի և Մեռելոց : Հր. Քիփուռ :	13	25
7	11	Գշ. Տօն Եկեղ. Յ. Խաչվերաց:	14	26
8	12	Դշ. Պահք :	15	27
9	13	Եշ. Տօն Եկեղեցւոյ:	16	28
10	14	Չշ. Պահք. Լ. Հրեշտակապետ:	17	29
11	15	Էշ. Տօն Խաչի : Հր. Դամիշ Պայրամ. ☹ Լր.	18	30
12	16	❋ Աշ. Բարեկ. Վարագայ Խաչին: Լ. Հոկտեմբեր.	19	1
13	17	Բշ. Պահք. Մանասայ Փիլիկոտիմոնի և Սիմէօնի Սիւնակեցի :	20	2
14	18	Գշ. Պահք. Փեփրոնեայ, Մարիանեայ և Շուշանայ դստեր մեծին Վարդանայ :	21	3

Բ	Ա	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	Յ	Լ
15	19	Դշ. Պահք :	22	4
16	20	Եշ. Բարսղամու և այլ :	23	5
17	21	Զշ. Պահք :	24	6
18	22	Էշ. Գէորգայ զօրավարին, Յոմանոսի և այլ : ☾ Վ. Ք.	25	7
19	23	✳ Աշ. Վարագ. Խաչ. Հրս :	26	8
20	24	Բշ. Դաւթի Դվինեցւոյն և այլն:	27	9
21	25	Գշ. Եւստաթէոսի, և այլ :	28	10
22	26	Դշ. Պահք :	29	11
23	27	Եշ. Իշխանացն Սանիակայ և Համազասպայ. Տն. Միրան կենեխի :	30	12
		Ց Հոկտեմբեր		
24	28	Զշ. Պհք: Տն. Թեշրինի էվվէլ:	1	13
25	29	Էշ. 72 աշակերտացն Քրիստոսի :	2	14
26	1	✳ Աշ. Հարսանիք: Ար. Տապան: ● Ծն.	3	15
27	2	Բշ. Փոկասու և Երանոսի :	4	16
28	3	Գշ. Վառվառեայ, Պեղիգեայ:	5	17
29	4	Դշ. Պահք :	6	18
30	5	Եշ. Պանդալէոնի բժշկին, Երմողեայ քահանային. և լ.	7	19
31	6	Զշ. Պահք :	8	20

Բ	Ա	ԹԱՌՄՕՆ	Յ	Լ
		Ուրամիս		
1	7	Էշ. Թարգմանչաց մերոց : ☉ ի Կարիճն: ☽ Ա. Ք.	9	21
2	8	✳ Աշ. Հրսնք: Ցամ. ՍԱՀՄԻ.	10	22
3	9	Բշ. Գիւտ նշխ. Գրիգ. Աղւ :	11	23
4	10	Գշ. Առաք. Անանիայ, Մատաթիայ, և Փիլիպպոսի և լ	12	24
5	11	Դշ. Պահք.	13	25
6	12	Եշ. Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն Տիմոթէոսի և Տիտոսի:	14	26
7	13	Զշ. Պահք:	15	27
8	14	Էշ. Զորից Աւետարանչաց	16	28
9	15	✳ Աշ. Հարսանիք: Տն. Պէրաթ Կէնէսի: ● Լր.	17	29
10	16	Բշ. Ղունկիանոսի և այլ :	18	30
11	17	Գշ. Թէոդիտոնի և այլ :	19	31
12	18	Դշ. Պահք: Լ. Նոյեմբեր եւ Տօն ամենայն սրբոց :	20	1
13	19	Եշ Խարիթեանց քահ. և այլ	21	2
14	20	Զշ. Պահք :	22	3
15	21	Էշ. Երկոտասան վարդապետացն Ոսէթէոսի և այլ:	23	4
16	22	✳ Աշ. Գիւտ Խաչ. Հրսնք: Աշնանկը եւ սկիզբն վեգամանեկին ձմռան: ☾ Վ. Ք.	24	5

Բ	Ա	ՆՈՅԵՄԲԵՐ	Յ	Լ
17	23	Բշ. Անաստասայ քահանային Վարոսի և Թէոդորիտայ եւլ:	25	6
18	24	Գշ. Հիպէրիքեանց քահա-նայից. Յ. Դեմետր. Տն Գասըմ	26	7
19	25	Դշ. Պահք :	27	8
20	26	Եշ. Սեւերիանոսի սեբաստա-ցւոյն Բաքելայ ծերոյն եւլ:	28	9
21	27	Զշ. Պահք:	29	10
22	28	Էշ. Յովհաննու Ոսկեբերան.	30	11
23	29	☩ Աշ. Հարսանիք.	31	12
		Ց. Նոյեմբեր		
24	30	Բշ. Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին և այլ. Տն. Թշրինի սանի :	1	13
25	1	Գշ. Ակիրսիմեայ եպիսկոպո-սին Յովսէփայ քահանային Այիթալայ սարկաւագին եւլ: Ս.ր. Րամազան : ⊛ Ծն.	2	14
26	2	Դշ. Պահք :	3	15
27	3	Եշ. Մետրոփանոսի և այլ :	4	16
28	4	Զշ. Պահք :	5	17
29	5	Էշ. Հրեշտակապետացն Գաբ-րիէլի և Միքայէլի և այլ :	6	18
30	6	☩ Աշ. Հարսանիք :	7	19

Բ	Ա	**ՄԻԳՕՆ**	Յ	Լ
		Իննամիս		
1	7	Բշ. Մելիտոսի Եպիսկ. եայլ: ☉ յԱղեղնաւորն: Յ. Հրեշ-տակապետ : ☽ Ա. Ք.	8	20
2	8	Գշ. Դեմետրեայ վկային և Բասիլիսկոսի : Յամ. Տրչ.	9	21
3	9	Դշ. Պահք :	10	22
4	10	Եշ. ԳուրիասայՍամոնասայ և Աբիբայ սարկաւ. և այլ :	11	23
5	11	Զշ. Պահք :	12	24
6	12	Էշ. Առաքելոցն Անդրէի և Փիլիպոսի :	13	25
7	13	☩ Աշ. Հարսանիք :	14	26
8	14	Բշ. Անդրէի զօրավարին և Կալինիկոսի և Դոմետեայ վկայիցն :	15	27
9	15	Գշ. Անդրիանոսի, Անատո-լայ, Թէոդորոսի և Ելեւթե-րոսի վկայիցն : ☹ Լր.	16	28
10	16	Դշ. Պահք :	17	29
11	17	Եշ. Աբրահամու, Խորենայ, Կոզմայի և Դամիանոսի :	18	30
12	18	Զշ. Պահք: Լ. Դեկտեմբեր	19	1
13	19	Էշ. Ամենայն Սրբոց :	20	2
14	20	☩ Աշ. Ընծ. Ս. Աստուածած.	21	3

Բ	Ա	ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	Յ	Լ
		Բարեկենդան Յիսնակաց :		
15	21	Բշ. Պահք :	22	4
16	22	Գշ. Պահք: ☾ Վ. Ք.	23	5
17	23	Դշ. Պահք:	24	6
18	24	Եշ. Պահք:	25	7
19	25	Զշ. Պհք: Տն. Գասըր կէճէսի: Հր. Գանտիլ Պայրամը:	26	8
20	26	Էշ. Գրիգորի սրանչելագործին և Նիկողայոսի Հայրպ:	27	9
21	27	☩ Աշ. Հարսանիք.	28	10
22	28	Բշ. Յուլիանեայ, Վասիլուհ.	29	11
23	29	Գշ. Ղուկիանոսի քահ. եւ:	30	12
		Յ. Դեկտեմբեր		
24	1	Դշ. Պահք: Տն Բէաճուճի էվվէլ: Ար. Շէվվալ եւ Պայրամ 3 օր : ☉ Ծն.	1	13
25	2	Եշ. Կղեմայ Հայրպ. եւ այլ :	2	14
26	3	Զշ. Պահք :	3	15
27	4	Էշ. Ս. Առաքելոցն Թադէոսի և Բարթուղիմէոսի :	4	16
28	5	☩ Աշ. Հարսանիք :	5	17
29	6	Բշ. Գենարիոսի Մերկեր. եւ:	6	18
30	7	Գշ. Հարցն Եգիպտացւոց :	7	19
31	8	Դշ. Պահք: ☽ Ա. Ք.	8	20

ՄՇԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ԹՌՉԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆՔ ԲՆԱԿԱՆ ԱՄՍՈՑ

ԳԱՐՈՒՆ	Զարթին	— Նախամիս	Օր	31	Խոյ	Կենդանակերպ Աստեղատունք
	Ծաղկին	— Երկամիս	»	30	Ցուլ	
	Մարգին	— Եռամիս	»	31	Երկաւոր	
ԱՄԱՌՆ	Հնձար	— Քառամիս	»	30	Խեցգետին	
	Տօթար	— Հնգամիս	»	31	Առիւծ	
	Մրգար	— Վեցամիս	»	30	Կոյս	
ԱՇՈՒՆ	Կրօն	— Եօթամիս	»	31	Կշիռ	
	Թառամօն	— Ութամիս	»	30	Կարին	
	Միգօն	— Իննամիս	»	31	Աղեղնաւոր	
ՁՄԵՌՆ	Ձիւներ	— Տասնամիս	»	30	Այծեղջիւր	
	Սառներ	— Մետասնամիս	»	31	Ջրհոս	
	Մրրկեր	— Երկոտասնամիս	»	29,30	Ձուկ	

ՀԱՅՈՑ		ՀՌՈՎՄԱՑ.		ՏԱՃԿԵՐԷՆ	ԱԶԱՐԻԱՅԻ		ՀՐԷԻՑ	
Նաւասարդ	30	Յունվար	31	Քեանուն. սա.	Շամս	30	Թշրի	30
Հոռի	30	Փետր.	28.29	Շուպաթ	Ադամ	30	Խէսւ	29.30
Սահմի	30	Մարտ	31	Մարտ	Շբաթ	30	Քասլեւ	29.30
Տրէ	30	Ապրիլ	30	Նիսան	Նախայ	30	Թէբէթ	29
Քաղոց	30	Մայիս	31	Մայիս	Ղամար	30	Սէբաթ	30
Արաց	30	Յունիս	30	Հազիրան	Նադար	30	Ադար	29.30
Մեհեկան	30	Յուլիս	31	Թէմուզ	Թիրայ	30	Վէ ադար	29
Արեգ	30	Օգոստոս	31	Աւօստոս	Դամայ	30	Նիսան	30
Ահեկան	30	Սեպտեմբ.	30	Իյլուլ	Համիրայ	30	Եար	29
Մարերի	30	Հոկտեմբ.	31	Թշրինի էվվէլ	Արամ	30	Սիվան	30
Մարգաց	30	Նոյեմբեր	30	Թշրինի սանի	Ովսան	30	Թամուզ	29
Հրոտից	30	Դեկտեմբ.	31	Քեանունի էվ.	Նիրսան	30.31	Աբ	30
Աւելեաց	5.6				Աւելեաց	5	Իլուլ	29

ԱՂԻՒՍԱԿ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՄԱՍԱՆՑ ԱՒՈՒՐ

ԸՍՏ ԲՆԱԿԱՆ ԱՄՍՈՑ

ՁԱՐԹԻՆ

Օ.	Ծ. Ա.	Կ. Օ.	Ե. Տ.
	ժ. ր.	ժ. ր.	ժ. ր.
1	12 00	6 00	12 00
7	11 48	5 54	12 12
13	11 36	5 48	12 24
19	11 24	5 42	12 36
25	11 12	5 36	12 48

ՀՆՁԱՐ

Օ.	Ծ. Ա.	Կ. Օ.	Ե. Տ.
	ժ. ր.	ժ. ր.	ժ. ր.
1	9 00	4 30	15 00
7	9 12	4 36	14 48
13	9 24	4 42	14 36
19	9 36	4 48	14 24
25	9 48	4 54	14 12

ԾԱՂԿԻՆ

1	11 00	5 30	13 00
7	10 48	5 24	13 12
13	10 36	5 18	13 24
19	10 24	5 12	13 36
25	10 12	5 6	13 48

ՏՕԹԱՐ

1	10 00	5 00	14 00
7	10 12	5 6	13 48
13	10 24	5 12	13 36
19	10 36	5 18	13 24
25	10 48	5 24	13 12

ՄԱՐԳԻՆ

1	10 00	5 00	14 00
7	9 48	4 54	14 12
13	9 36	4 48	14 24
19	9 24	4 42	14 36
25	9 12	4 36	14 48

ՄՐԳԱՐ

1	11 00	5 30	13 00
7	11 12	5 36	12 48
13	11 24	5 42	12 36
19	11 36	5 48	12 24
25	11 48	5 54	12 12

ԱՂԻՒՍԱԿ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՄԱՍԱՆՑ ԱՒՈՒՐ

ԸՍՏ ԲՆԱԿԱՆ ԱՄՍՈՑ

ԿԹՕՆ

Օ.	Ծ. Ա.	Կ. Օ.	Ե. Տ.
	ժ. ր.	ժ. ր.	ժ. ր.
1	12 00	6 00	12 00
7	12 12	6 06	11 48
13	12 24	6 12	11 36
19	12 36	6 18	11 24
25	12 48	6 24	11 12

ՁԻՒՆԵՐ

Օ.	Ծ. Ա.	Կ. Օ.	Ե. Տ.
	ժ. ր.	ժ. ր.	ժ. ր.
1	15 00	7 30	9 00
7	14 48	7 24	9 12
13	14 36	7 18	9 24
19	14 24	7 12	9 36
25	14 12	7 6	9 48

ԹԱՌՄՕՆ

1	13 00	6 30	11 00
7	13 12	6 36	10 48
13	13 24	6 42	10 36
19	13 36	6 48	10 24
25	13 48	6 54	10 12

ՍԱՌՆԵՐ

1	14 00	7 00	10 00
7	13 48	6 54	10 12
13	13 36	6 48	10 24
19	13 24	6 42	10 36
25	13 12	6 36	10 48

ՄԻԳՕՆ

1	14 00	7 00	10 00
7	14 12	7 6	9 48
13	14 24	7 12	9 36
19	14 36	7 18	9 24
25	14 48	7 24	9 12

ՄՐՐԿԵՐ

1	13 00	6 30	11 00
7	12 48	6 24	11 12
13	12 36	6 18	11 24
19	12 24	6 12	11 36
25	12 12	6 6	11 48

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՐԵՒԵԼԻ ԱՆՑԻՑ

	Հրէ.	Եօթա.	Լատ.
Ի ստեղծմանէ աշխարհի	5634	7379	5870.
Ի ջրհեղեղէն	3973	4774	4214.

Ի սկզբնաւորութենէ Տէրութեան Հայոց ի Հայկայ 3978.
յԵրկրորդ նորոգութենէ Տէրութեան Հայոց ի Վաղարշակայ Արշակունի 2020.
Ի ծննդենէն Քրիստոսի 1871.
Ի յարութենէն Քրիստոսի և ի հաստատ. քրիստոնէութեան 1838.
Ի հաւատալոյ Աբգարայ Թագաւորին Հայոց ի Քրիստոս 1838.
Ի լուսաւորութենէ ազգիս Հայոց ի ձեռն Ս. Գրիգորի 1571.
Ի շինութենէ Էջմիածնի 1564.
Ի Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն, 1546
Ի Կ. Պօլսի սուրբ ժողովոյն 1475.
Ի շինութենէ Կ. Պօլսի 1545.
յԵփեսոսի սուրբ ժողովոյն, 1440.
Ի գիւտոյ Հայ տառից 1437.
յԵրրորդ նորոգ. Տէրութ. Հայոց յԱշոտէ Բագրատունի 986.
յԱռմանէ Անի քաղքին ի Տաճկ. 841.
Ի Չորրորդ նորոգ. Թագաւոր. Հայոց ի Լևոնէ Ռուբինեան 675.
Ի սկզբ. տէրութեան Օսմանեան 572.
Ի գիւտոյ վառօդին 542.
Ի բարձմանէ Թագ. Ռուբինեանց որ ի Կիլիկիա 498.
Ի գիւտոյ Տպագրութեան 431.
Յառմանէ Կ. Պօլսի ի Տաճկաց. 418.
Ի գիւտոյ Ամերիկայ 379.
Ի գիւտոյ ժամացոյցին 370.
Ի սկզբ. տպագրութեան ի Հայս 304.
Ի գիւտոյ օգապարիկ գնտոյն 89.
Ի մեծ յեղափոխութենէ Ֆռանս. 82.
Ի գիւտոյ վիմագրութեան 69.
Ի գիւտոյ շոգենաւաց 67.
Ի բարձմանէ Ենիչէրութեան 45.
Ի բաժանմանէ Հռովմէական Հայոց 41.
Ի հաստատութենէ Թանզիմաթի 32.
Ի գիւտոյ լուսանկարին 32.
Ի բաժանմանէ Բողոքական Հայոց 24.
Ի գիւտոյ ելեքտրական հեռագր. 22.
Ի հաստատութենէ Ազգային Սահմանադրութեան Հայոց 11.

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Զարթին ամսոյն

—

Գարնան ու միանգամայն մշակական ու բնական տարւոյն նախամիսն է ասի, և բնութեան ամանորը : Երկիրն իր ընթացքին մէջ գարնան հաւասարակածին վրայ կը հասնի, որով ամէն տեղ ցերեկն ու գիշերը հաւասար կ՚ըլլան. վասն զի երկիրս իր կշռին մէջ կը գտնի և իր առանցքն ուղղահայեաց կու գայ այն գծին որ երկրիս ու արևին կեդրոններն իրարու հետ կը միացնէ :

Ամսոյս հետ բնութիւնը կ՚ըսկսի արթննալ ու կենդանացնել վերստին ամէն արարած : Օդն ու ջուրը կը տաքնան. հողը կ՚արթըննայ. բոյսերը կը բողբոջին. կենդանեաց սերնդական զգացում մը կը գրգռի: Ցակինթ և սատղիկ, մանուշակ ու զատկիկ կ՚աւետեն ըզԳարուն ըզ Զատիկն Հայոց և ըզ Նոր տարի :

Անձրևոց յաւէտ կամ նըւազ յորդութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունի տարւան հունձին վրայ : Ուստի մշակն իր աշխատութեանց մէջ իր բոլոր ժրութեանը կարօտ է, որպէս զի բնութեան պակասը ինքը լրացնէ ըստ կարի :

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Ծաղկին ամսոյն

—

Գարնան միջին և տարւոյն գեղեցկագոյն ամիսն է, յորում ծառերը ծաղկազարդ, դաշտերը դալար, ու բոլոր բնութիւն խայտայ երփնազեղ : Մրջիւնք կ՚ելնին բոյներնէն. սիւլպիւլ կ՚ըգմայլէ իր դայլայլովը. կու գայ ծիծառնիկ յիւր ամառանոցը. կը բացվի յուսահոտ լիլակը:

Շատ տունկերու բարեբերութեան մեծ ազդեցութիւն ունի այս ամիսը. հնձոց ինչպէս ըլլալիքն այս ամիս յայտնի կ՚ըլլայ : Մշակին ժրաջան աշխատութեան առենն է : Զարթին ամսոյն պարտէզներու մէջ ցանված ամէն բան այս ամիս ալ նորէն կը ցանվի : Մարգերը, ծառատունկները, սարփինայի վրայ առված տունկերը մաքրել ու շտկելու է: Այս առթով դէշ խոտերը կը խլվին, ու վնասակար միջատները կը ջնջվին :

Ոչխարները խուզելու, հորթերը մալելու, և Զիներէ առաջ ծնած գառները կաթէ կտրելու է : Մեղուներն այս ամսոյ մէջ կ՚ըսկսին պար կազմել ու փեթակ շինել. փոյթ ունելու է որ ժիր ըլլան, ու վաստակնին իրենք չ՚ըսպառեն :

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Մարգին ամսոյն

—

Գարնան յետին և բնութեան քաջառոյգ ամիսն է, յորում դալարիք ուռճացեալ են և բուսական կեանքն եռանդուն։ Ձիւնն ի սէզ կը հալվին, և մարգաքաղը կ՚ըսկսի։ Մշակը անցան արտերը կրկին կը յարդարէ. մարագն ու ցորենի շտեմարանները կըպատրաստէ. վասն զի ալ հասկերը դեղնորակ իրենց կոճերուն վրայ կը հակին։

Ելակ, հաղարջ, կեռաս, գարնան պտուղները կը հասուննան։ Առւոյտին առաջին մանգաղումը կ՚ըլլայ. զուարճութիւն հայթայթօղ ծառերէն ոմանք տաշտաթաղ կ՚ըլլան. ու ծաղկաբեր տունկերուն մատղաշ ճիւղերը կըրնան տրնկվիլ զատ։

Ածուներու մէջ այլևայլ կանաչեղէն ու ընդեղէն կը տընկվի. սակայն ստէպ ջրելու է զանոնք. վասն զի ասկէ ետքը անձրևները սակաւ են, և արևին տաքութիւնը սաստիկ։

Բուրաստանաց մէջ ծաղկանց թագուհին վարդ զուարթ գարնային ծաղկանց միջև վեհափառապէս կը փայլի։

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Հնձաւր ամսոյն

—

Ամսոյս հետ բուն ամառը կ՚ըսկսի. երկիրն իր ընթացքին մէջ Ամռան արևակայքը կը հասնի, այսինքն այն կէտը որ երկրիս արևէն էն հեռի գտված կէտն է որ ասոր համար հեռակէտ կը կոչվի։ Ասկէ ետքը արևը կ՚ըսկսի խոնարհիլ, ցերեկը կարճընալ և գիշերն երկարիլ։

Պէսպէս ցնծութեամբ ու հանդէսներով ցորենի հունձքը կ՚ըսկսի։ Օդին ու գետնին ջերմութիւնը խիստ կ՚ըլլայ. ուստի արտերու մէջ ջուր քալեցնելու է, երբ կրկին հունձ առնել ուզվի, ու պարտէզները ջրելու է։

Ագարակաց մէջ կովերը կը զուգէն. հաճարն ու գարին, ցորենն ու վարսակը կըհնձեն. կանխահաս գետնախնձորը կըքաղեն. մեղուաց փեթակները կըկթեն։

Ամռան պտուղները կ՚առատանան. շողգամ, բողկ, հազար, սոխ, կաղամբ ու նմանները կը տնկվին։

Պտղատու ծառերու աւելորդ պտուղները թափելու է, և խխունճ ու կողինճները ջարդելու է։

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Տօթար ամսոյն

—

Ամռան միջին ամիսը: Երկինքը ջինջ, օդը չոր, ուստի արևին տաքութիւնն ալ աւելի զգալի: Ցորենի արտերուն մէջ սայլ սայլ պարարտութիւն դիզելու, և մէկ դիէն նոյն արտերը հերկելու է: Ատեն է էգ կանեփը քաղելու ջրի մէջ ճնշելու և հաճարը ծեծելու: Սաստիկ տօթէն արտերու առուակները կը չորնան. պէտք է մաքրել զանոնք:

Գարնան մէջ հողի տակ դրված ծառերու սերմերը այս ամիս ընդհանրապէս կը ծլին ու հողէ դուրս կ'ելնին. այն մատղաշ տունկերը լաւ խնամելու է:

Նախընթաց ամսոց մէջ տնկված կանաչեղէն ու ընդեղէնները այս ամիս ալ կը տնկվին:

Ատեն է Պարտէզներու մէջ աշնան ծաղիկները ցանելու. սէզերը կրկին գնտել, ծառատունկերն աչքէ անցնել ու մաքրելու է:

Բուրաստանաց մէջ մեխակ ու յասմիկ, շուշան ու շահոքրամ ու շատ մ'ուրիշ ամռան ծաղկներ բացված կը փայլին:

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Մրգար ամսոյն

—

Ամսոյս մէջ խաղողն ու ամէն պտուղներ կը հասուննան, և բոյսերը կ'ըսկսին ալ կանաչութիւննին կորուսնել: Առատ անձրևները տունկերուն վերջին սնունդը կը մատակարարեն ու կերպով մը բնութիւնը կը բռնադատեն որ նոր կենդանութիւն զգենու. ուստի սէզերն ու մարգերը նորէն բաց կանաչ մը կը կապեն բիչ ատենի համար: Ամռան ու ձմռան պտուղները քաղվիլ կ'ըսկսին:

Հողագործը իր արտերուն վերջին հերկը կու տայ. սերմերը կը ժողվէ, և հաճարը կը ցանէ: Պարտիզպանը ձմեռէն առաջ կամ ետքը հասցնելու ընդեղէններու հոգ կը տանի, գլխաւորապէս ընդաւոր կաղամբին, շողգամին, պրասին. ևայլ:

Նոր տնկագործութեան համար պէտք եղած փոսերը բանալու է, ու նախ այն ծառերը տնկելու է որոց տերևները էն առաջ կը թափին: Անցեալ ամսոց մէջ եղած պատուաստներն աչքէ անցընելու է, չ'ըլլայ թէ պատուաստին կապը խեղդէ ըզ տունկը:

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Կթօնի ամսոյն

—

Աշնան առաջին ամիսն է , յորում երկիրն իր ընթացքին մէջ մէյ մ'ալ կը-հասնի հաւասարակածին վրայ , որով ամէն տեղ ցայգ ու ցերեկ կը հաւասարին : Ամսոյս մէջ ծառերուն պտուղները բոլորովին կը քաղուին : Այգեկութը կ'ըսկսի ամէն երկիր մէյմէկ կերպ հանդէսով և ուրախութեամբ , և ողկոյզը հնձաններու մէջ կը կոխուի : Մշակը դեռ չ'ազատիր իր դաշտային աշխատութեանցմէ . պէտք է որ ցորենն ու գարին ցանէ . պտղատու և ուրիշ ծառերը չոր հողերու մէջ տնկէ , խոնաւ հող ուզողները ձմռան ձգելով :

Այգւոց խեչակները վերցնելու է . բաւական չոր տերև ու յարդ ժողվելու է կանգառն ու ձմռան ընդեղէնները ծածկելու համար , երբ սառն ըսկսի :

Տնական զբաղմունքն այսուհետև կ'ըսկսին շատնալ . ծնելու մաքիները աղէկ կերակրել . գինիները տեղաւորել . քանի մը սերմերու իւղերը հանելու ձեռք զարնել :

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Թառմօնի ամսոյն

—

Թառմոնին հետ բնութիւնը կ'ըսկսի թառամիլ ու տխրանալ և անտառաց տերևները թօթափիլ . ծիծառնիկ փութացաւ արդէն յիւր ձմռանոցը : Դաշտերը լերկ, ծառերը մերկ, ու ձմռան ամէն բարիքներ շտեմարանները ժողվըված, ա՛լ մշակն իր խրճթին ու ներքին ընտանեկան կենաց աչ կը տնկէ . սակայն քանի մը հարկաւոր գործ ունի դեռ ընելու : Տերևթափէն անմիջապէս ետքը տանձենին ու խնձորենին յօտելու է . կանեփը կտրելու և վուշը փըշրելու է . Աշնան վերջին սերմերը ցանելու է . ծառերն ու որթերը տնկելու է . կանգառներուն վրայ հողով ծածկելու է լաւ մը որ չը սառին : Ձմռան ցորեն, և այլ արմտիք ցանելու համար՝ այս ամսոյն մէջ անձրևներէն ետքը մշակը կ'ըսկսի հողերը հերկել :

Պարտէզները մաքրելու է ամէն աւելորդ խոտեղէններէ . պտղատու ծառերը յօտել և անտառները կտրելու սկսելու է . քանի մը սոխի ու ծաղիկներու ալ տնկվիլու ժամանակն է:

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Միգօն ամսոյն

—

Մշակական ու աշնան յետին ամիսն է . օրերը խիստ կարճ. օդը յաճախ միգապատ ու գետինը եղեմնոտ կ'ըլլայ . ցուրտի ու սառոյցի պատճառով հերկը կըդադրի ու ամսոյս վերջը և մշակը հանգիստ ընելու կը պատրաստուի : Պէտք է որ ամսոյս մէջ ցորենը բոլորովին կալված ըլլայ : Շէնքի համար պէտք եղած ատաղձը , վառելու փայտը կտրելու , արտերուն մէջի ջրանցքներն ու փոսերը մաքրելու , ուռիներն ու ցանկապատները կտրել շտկելու է :

Ատեն է չորմիսն ու երեշիկը շինելու . հնդկահաւները , սագերն ու բադերը ի վաճառ դրկելու և ձմռան ամէն պաշարը հոգալու :

Կանաչեղէնը քիչ կ'ըլլայ . քանի մը տեսակ աղցան ու նմանները շատ անքոյթ տեղեր տնկվելով առաջ կուգան :

Ածուներու և արտերու մէջ տնկված ամէն բնդեղէն ու արմտիք պէտք է որ հողի հետ խառնված չոր տերևով , խոտով կամ յարդով լաւ ծածկված ըլլան ցուրտէն պատսպարված :

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Ձիւներ ամսոյն

—

Այս ամսոյն հետ բուն ձմեռը կ'ըսկսի . երկիրն իր ընթացքին մէջ ձմռան արևակայքը կը հասնի , այսինքն այն կէտը որ երկրիս արևին էն մօտ գտնված կէտն է , և ասոր համար Périhélie կը կոչվի : Ասկէ ետքը արևը կ'ըսկսի բարձրնալ , ցերէկն երկարիլ և գիշերը կարճընալ : Օդը սաստիկ ցուրտ ու ձիւնաբեր կ'ըլլայ : Հիւսիսային երկիրներու լեռներն ու դաշտերը ձիւնով կը ծածկվին :

Մշակը դաշտային աշխատութիւն չ'է կարող ընել սաստիկ օդով և խրճիթը կը քաշվի՝ հանգչելու և միանգամայն հողագործական գործիքները պատրաստելու համար , կանեփն ու վուշը գործելու, և իւղ հանելու : Ճարտար մշակ մը ձեռարհեստով ալ կ'զբաղի . կողով , կթոց , նստոց, աթոռակ , փայտմուճակ , և այլ. շինելով :

Պարտիզպանը ալ ջերմուկի մէջ կըպարապի . իսկ եթէ օդը ներէ , կրնայ դիւրաբոյս սերմեր ցանել հարաւի դէմ ընկնող պատերու տակ :

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Սառնէր ամսոյն

—

Օդը սաստիկ ցուրտ, սառնամանիքը խիստ ու երկիրը ձիւնապատ է այս ամսոյ մէջ. բայց եթէ օդը ներէ, ժիր մշակը առջին հերկը կուտայ այն հողերուն ուր պիտի սերմանէ գարի, վարսակ, գարնան ցորեն. և կ'ըսկսի աղբել ու պարարել նոյն գետինները. պտղատու ծառեր տնկել, ու նուաղեալներուն տակը փորել ու աղբել: Պարտիզպանը կ'ըսկսի ցանել հարաւի դէմ ընկնող պատերու տակ սամիթ, սոխ, սխտոր, կարոտն, հազար, շոմին, եղերդ, կոտէմ և ուրիշ կանխահաս բոյսեր: Կանգառին վրայ բանալու է ցերեկը, և գիշերը ծածկելու է. բունծերը լաւ քաղահան ընելու է,

Եթէ ցորենները խիստ առաջ գնացած են՝ տերեւներուն ծայրերը մանկաղով կտրելու կամ ոչխարներու ճարակել տալու է:

Մեղուի տկար փեթակներու վրայ հսկելու է, և եթէ պաշարնին ըսպառած է, անոնց անուշ հայթայթելու է:

ՄՇԱԿԱԿԱՆ
Մրրկէր ամսոյն

—

Բնական տարւոյ և ձմռան վերջին ամիսն է. արեւը կ'ըսկսի հորիզոնին վրայ բարձրանալ և գետինը քիչ մը տաքցնել: Սաստիկ հովեր ու մրրիկներ սառնամանիքը կը հալեցնեն ու գետնին երեսը կը չորցնեն: Քանի մը բոյսեր կ'ըսկսին ծլիլ ու ձմռան քանի մը գողտրիկ ծաղկանց հետ կ'երեւի պարկեշտ մանիշակը:

Պտղատու ծառեր տընկելու չ'է ալ. կորիզապտուղ ծառերը յօտելու և պատուաստելու է, որթերն ալ կրնան յօտվիլ ամսոյս վերջերը:

Պէտք է՝ գետնատանձ, գետնախընձոր, սխեռ, ոլոռ, լուբիա, պակլա, առւոյտ, նաև պարտէզի ծաղիկներ ցանել, ելակ տնկել, այգւոց և պարտէզներու ցանկապատ ծառատունկները գըրտել ու յարդարել:

Սագն ու Բադը և քանի մը տեսակ հաւեր թուխս կը նստին այս ամսոյ մէջ:

Միզօն և Ջիւներ ամսոց մէջ ծնած գառները մալելու ատենն է:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԲԱՇԽԱԿԱՆ

—

Տարածութեան չափին պէս՝ ժամանակին չափն ալ ունի իւր կարևորութիւնը: Ժամանակ և տարածութիւն՝ անվախճանին գաղափարը տուող այս երկու համագոյակից բնական էութիւնքը՝ յորս յաւիտեան ընկղմեալ են համայն տիեզերք և ամենայն գործք մարդկան, պատմութեան երկու աչերն են ճշմարտապէս. մէկը ժամանակագրութեամբ կը լուսաւորէ զանի և միւսը տեղագրութեամբ: Ուստի ժամանակի և տարածութեան չափոց ճշդութեան հարկաւորութիւնն անժխտելի է յաչս իմաստասիրին և օգուտն անկշռելի մարդկային գործողութեանց մէջ ամէն ատեն և ամէն ուրեք:

Այս չափոց բարեկարգութիւնը՝ տիեզերական ըլլալու համար՝ չափելու առարկայից պէս՝ պէտք է որ բնական ըլլայ: Տարածութեան չափին ճշդութեան խնդիրը լուծեալ է բնական կերպով Ֆռանսացւոց հնարած մետր անուանեալ չափով, որոյ տասնորդական դրութեամբ բաժանմունքը ամէն փափաք կը յագեցնեն այս մասին: Իսկ ժամանակին չափոց բարեկարգութիւնը՝ որ թէպէտ Գրիգորեան տոմարով իւր ճշգրտութիւնը գտած է աստեղական հաշուոց մէջ՝ ամէն 4 տարին և ամէն 4 դարագլուխ մէյմը նահանջելով տարին, սակայն իւր բաժանմանց մէջ թերութիւններ թողած է ընդդէմ բնաւորութեան որոնք պէտք ունին ուղղուելու ըստ աստեղական դրութեան:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՏՈՄԱՐ. — Այս տոմարը զոր այսօր արևմտեայք կը գործածեն, իւր ճշտութեամբն հանդերձ երկու մեծ թերութիւններ ունի. մէկը՝ յունվարէն սկսած տարեգլուխն է որ ծուռ է և որով ամէն ամսագլուխք խախտեալ են իրենց բնական տեղէն՝ աստեղական դրութեանց մէջ. երկրորդը՝ ամսոց անուններն են որք խառն ի խուռն, շփոթ և ամենևին անտեղի ու անյարմար են բանաւէր ու դիտող ազգի մը համար:

1. Տարեգլուխ. — Աստեղական կամ արեգակնային դրութեան մէջ՝ որ միակ ընդունելին է ժամանակին չափոց մէջ, բնականապէս 4 գլխաւոր կետ կայ, որոցմէ մէկէն կամ միւսէն կրնայ

սկսիլ տարին, որք են 4 եղանակաց սկիզբը, որոնք աստեղակամարին վրայ նշանակեալ իբր հաստատ կէտեր՝ ընդունուած են աստղաբաշխօրէն :

Տարակոյս չկայ որ այս կէտերէն գարնանային հաւասարակածի կէտն է որ բնական տարեգլուխ կրնայ ըլլալ, ով որ աչք ունի ու զգայուն և կը դիտէ ըզ բնութիւն, կը տեսնէ որ գարունն է տարւոյն առաւօտը, կը տեսնէ որ ծերացեալ տարին գարնան եղանակէն կ՚ըսկսի վերստին մանկանալ, բնութիւնը նորէն կ՚արթըննայ ու կենդանացնէ ամէն արարած, ժամանակաց և եղանակաց սկիզբը կը դառնայ և վերջապէս նորէն կ՚ըսկսէ տարին զիւր շրջանը :

Գարնանամուտէն սկսած այս բնական տարւոյն ամսագլուխները ըստ կարի ճիշտ կը պատասխանեն աստեղակամարի կենդանակերպից՝ որոց մէջէն անցնելով կը կատարէ արեւն իր տարեկան շրջանը, և որոց վրայ չափուած է տարւոյն բաժանումն ի 12 ամիս և ի 4 եղանակ :

Բնութեան ամանորեայ երևոյթները նկատողութեան չառնելով՝ միւս որ

եղանակաց ալ սկիզբէն սկսվի տարին, ամսագլուխները դարձեալ կը պատասխանեն կենդանակերպ աստեղատանց :

Հին ազգերը՝ աւելի դիտող բնութեան և աւելի բանաւոր քան զարդիս, միշտ գարնանամուտէն կ՚ըսկսէին նոր տարին : Իսկ ետքերը երևելի դէպեր պատահեցան այլ և այլ ազգաց մէջ որոց յիշատակը պահելու համար նոյն դէպերէն սկսեալ թըւական դնել ուզվեցաւ, և ասանկով երևան եկան շատ մը քաղաքական թըւականներ ու տարեգլուխներ զորոնք երկար կ՚ըլլայ հոս մի առ մի թըւել ու բացատրել. Հասնինք երևելագոյնին :

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹԸՒԱԿԱՆ. — Դարերու պատմութեան մէջ մարդկային միտքը յափշտակօղ ամենամեծ եղելութիւնը Յիսուսի Քրիստոսի հրաշալի գալուստն ըլլալով, տարակոյս չը կար որ քրիստոնէ ժողովրդոց համար քան զայն երևելի եղելութիւն և քան զայն հաստատ թըւական չէր կրնար ըլլալ. ուստի արդէն քրիստոնեայ և հետըզհետէ քրիստոնէութիւնն ընդունօղ ժողովուրդք ընդունեցին զայս թըւականը, լքնելով ուրիշ թըւականաց գործածութիւնը :

Բայց գէշն ան էր որ տարին մի և նոյն օրը չէր սկսեր ոչ միայն այլ և այլ երկիրներու մէջ, այլ և մի և նոյն երկրի մէջ զանազան տարեգլուխներ կային, 1563 ին Կարոլոս Թ. հրովարտակով մը վերցուց Ֆռանսայէն միւս բոլոր տարեգլուխները և հրամեց որ Յունվարէն սկսած տարեգլուխն ընդունվի և այն գործածվի ընդհանրապէս. տանկ ընդհանրացաւ և մնաց մինչև այսօր այս սովորութիւնը:

Առաջին ակնարկով՝ միտում մը կայ կարծելու Թէ Քրիստոսի Թըւականին զուգընթաց բերելու համար է որ յունվարը տարեգլուխ ընդունված է, բայց ամենևին չ'է այնպէս. Թէ որ անանկ ըլլար՝ Քրիստոսի ծնունդէն կ'ըսկսէր տարին. և է յունվար տարեգլուխը ուրիշ հնագոյն և դիցաբանական Թըւականի մը տարեգլուխ, որոյ բացատրութիւնը անօգուտ չ'է հոս ի լուսաբանութիւն խնդրոյն:

Յունվար կամ յանվար բառը Լատինաց Յանոս կռապաշտ Թագաւորին անունէն եկած է, որում տաճար կանգնեց Հռոմուլոս Հռոմ քաղքին մէջ՝ չաստուածացնելով զանի յանուն խաղաղութեան չաստուածի, որոյ իշխանութիւնը ժամանակի և ամաց վրայ ալ տարածեալ ըլլալուն համար, երկու գլխով ծոծրակ ծոծրակի տուած կը նկարագրէին զանի, որոյ մէկ դէմն անցեալին կը նայէր, միւսն ապագային: Յանուն կամ ի յիշատակ Յանոսի՝ տարեգլուխը յունվարէն սկսելու սովորութիւնն անտ այսպէս սկսաւ ու մինչև մեր օրերը մնաց, որոյ յարգն ու կարևորութիւնը Յանոսի երկրպագուք միայն կարող են կշռել:

Ուստի յունվար տարեգլուխը ծուռ է աստղաբաշխօրէն, վասն զի ձմեռան 12 րդ օրը կ'ըսկըսի փոխանակ սկիզբէն սկսելու, և յունվար բառն անբանական ու անտեղի, ուստի և ըստ մեզ անընդունելի: Թող Լատինք պաշտեն կամ չըպաշտեն իրենց չաստուածը, անմոռաց պահեն Թող անոր յիշատակը. իրենց գիտնալու բանն է. Յոյնք հետևին Թող Լատինաց. ատ ալ Յունաց գիտնալու բանն է, իսկ Հայոց ինչ. ինչ հարկ կայ Հայոց՝ Լատինաց կամ Յունաց քղանցը բռնել ու անոնց հետևիլ. չունին արդեօք իրենց տարեգլուխը: Բաց աստի՝ Յունվար տարեգլուխը Թէ Յունացն ըլլայ և Թէ Լատինաց, ուրիշ

մեծ անտեղութիւն մ'ալ ունի, այն է ամսագլխոց խախտումը :

2. **Ամսագլուխք**. — Ամիս ըսելով՝ աստեղատան մը մէջ արեւին անցուցած միջոցը պիտի իմանանք, և 12 աստեղատանց միջոցները 12 ամիս պիտի կազմեն : Արդ՝ յունվարի մէկը ինչ նըշանակութիւն ունի աստղագէտի մը կամ քիչ շատ խորհող անձի մը համար, թէ իբրև տարեգլուխ Քրիստոսի Թըւականին և թէ իբրև ամսագլուխ : Իբրև տարեգլուխ՝ պիտի յիշէ Քրիստոսի ծնունդը որ չ'է իսկ կատարըւած նոյն օրը, այլ ըստ ոմանց առաջ և ըստ ոմանց ետքը կատարըւած է, միանգամայն պիտի յիշէ Յանոս չաստուածը զորոյ անունը կը կրէ այս ամիսը : Իբրև ամսագլուխ՝ արեւն իր շրջանին մէջ աստեղատան մը մէջ մտնելու առաջին օրը պիտի նշանակէր, մինչդեռ ըստ Լատինաց 20 օր կայ որ մտած է և ըստ Յունաց 8 օր : Սոյնպէս խախտած են միւս ամէն ամսագլուխներն ալ իրենց աստեղատունէն և շփոթութեան մէջ ընկած : Ուստի ամսագլուխ ալ չ'է յունվարի մէկը և ոչ ալ տարեգլուխ, վասնզի եղանակի մը սկիզբը չ'է . և ինչ խառնակութիւն բառից և իմաստից, և ինչ այպանելի շփոթութիւն յիշատակաց և իրողութեանց :

Քրիստոսի Թըւականը աստեղական դրութեամբ քաղաքական տարւոյն հետ համաձայնելու համար, պէտք էր գոնէ դեկտեմբերի $^{9}/_{21}$ ին դնել որ եղանակի մը սկիզբն է և ձմռան արեւադարձը յորում արեգակը կը մտնէ յԱյծեղջիւր կենդանակերպը, և ասով ամսագլուխները գրեթէ ճիշտ կը պատասխանէին կենդանակերպ աստեղատանց :

3. **Անուանք ամսոց**. — Յունվարին ինչ նշանակութիւն ունենալը ըսինք : Փետրվար (**Février**) տենդի ամիս ըսել է . ասանկ կոչուած են Հռոմայիք՝ այս ամսոյն մէջ իրենց մայրքաղքին շըրջակայից մէջ յաճախ տենդ պատահելուն համար : Եթէ ախտերու ալ ամիս նուիրելու հարկ կար, ինչու նիլախտին (peste) ու հնտախտին ալ (քօլէռա) մէյմէկ ամիս չը յատկացվի : **Մարտ**՝ **Mars**, այսինքն Արէս՝ պատերազմի չաստուածին անունէն : **Ապրիլ**՝ **Ափրոդիտա** յոյն բառէն ի յիշատակ հեշտութեան չաստուածուհւոյն : **Մայիս**՝ **Մայիա** դիցուհւոյն անունէն, որ էր Արա-

մազդայ հոմանոյշը. Յունիսը՝ Յունիոս յատուկ անունէն. Յուլիսը՝ Յուլիոս կեսարին անունէն. Օգոստոսը՝ ի յիշատակ Օգոստոս կայսեր: Սեպտեմբեր՝ լատիներէն եօթներորդ ամիս ըսել է, (վասն զի հիներն ի սկզբանէ անտի Մարտէն կ՚սկսէին տարին այսինքն գարնան սկիզբէն) բայց հիմա Հռոմացւոց տարւոյն իններորդ ամիսը կ՚ըլլայ: Հոկտեմբեր՝ ութերորդ ամիս ըսել է, որ հիմա տասներորդ է: Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր՝ իններորդ և տասներորդ ըսել են, որ հիմա մետասներորդ և երկոտասներորդ են: Ասի նաև անժխտելի ապացոյց է որ Հռոմացիք ալ ի սկզբան Թըւական անուններ կու տային ամսոց, ինչպէս հիները նախնական դարերու մէջ ըստ Աստուածաշընչին որ կ՚ըսէ. «Եւ յառաջնումասուր ամսեանն առաջնոյ երաց Նոյ ըզվերնայարկն տապանին (1)·» Երանի թէ այս սովորութիւնը շարունակած ըլլար և ամսոց այս թըւական անունները պահված ըլլային:

(1) Առաջին ամիս ըստ աստուածաշընչին Նիսանն է Հրէից որոյ առաջին օրը կը պատասխանէ մեր Հայկազանց Արեգ ամսոյ եւ մեր Բնական Զարթին ամսոյ մէկին:

Բոլոր այս թերութեանց մէջէն ելնելու և տօմարին կատարեալ ճշտութիւն ու պարզութիւն տալու համար, փափաքելի էր սա հետևեալ բնական կերպով սկսել ու յառաջ վարել տարւոյն ընթացքը:

ԲՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ ԵՒ ԱՄՍԱՄՈՒՏՔ. — Գարնային հաւասարակածի կէտը՝ որ է արեւին աջահակ վերելքին գրօն, պէտք էր տարւոյն առաջին օրը սեպել և անկէ համրել տարին, որ արդէն քրիստոնէութեան հաստատման ժամանակին հետ առընչակից է զատկական լուսնին պատճառով, որոյ լրումը Գարնամուտէն ետքը կը պատահի. զի քրիստոնէութեան հաստատութիւնը՝ քարոզութեամբ Աւետարանին ի ձեռն առաքելոց՝ Քրիստոսի Յարութեան օրէն սկսեալ համարելի է քան թէ անոր Ծննդեան օրէն. ասով՝ շնորհական թըւականին ալ տարեմուտը կրնար սեպվիլ բնական տարեմուտը, իրարու ըստ կարի մերձեցեալ ու համաձայնեալ գտվելով, բընութեան ու շնորհաց այս երկու ուրախառիթ յիշատակները՝ Գարուն ու Զատիկ յիրար զուգեալ, և միանգամայն համաձայն ըստ ամենայնի Աստուածա-

շունչ պատուիրանին որ կ՚ըսէ. «Ամիս այս եղիցի ձեզ սկիզբն ամսոց, առաջինն եղիցի յամիսս տարւոյ [1]:»

Եթէ ասոր արգելք նկատվեցաւ ժամանակագրութեանց մէջ ծագելիք շփոթութիւնը որ Քրիստոսի այժմեան Թըւականէն 33 տարի վար երթալու պարտաւորելով տի պատահէր, գուցէ կարելի էր ուրիշ տեսութեամբ մը. զոր օրինակ՝ Թըւականը փոխանակ Քրիստոսի Ծնունդէն առնելու՝ անոր մարդեղութեան խորհուրդէն առնվէր, որոյ տնօրէնութիւնը Տիրամայր կուսին յղացմամբը կ՚ըսկսի, այսինքն Աւետման տօնէն որ ամէն ազգաց մէջ գարնան առաջին ամսոյն մէջ կը պատահի եւ ըստ Լատինաց գարնանամուտին խիստ մօտ օր մը, գարնան 5դ օրը: Այս տեսութեամբ միայն հաւանելի կը Թըւի որ շնորհական և բնական տարեմուտք կրնային դիւրաւ միանալ: Հոս տարբերութիւնը ինն ամիս

(1) Ասի արեգակնային այն ամիսն է որոյ մէջ կը լրանայ զատկական լուսինը. որովհետեւ գարնանամուտէն անմիջապէս ետքը լրացող լուսինն է զատկական լուսինը, ուստի գարնան առաջին ամիսն է աստուածաշընչին յիշած ամիսը որ տարեգլուխ պիտի բռնվի:

միայն կ՚ըլլար այժմեան Թըւականէն, Թէպէտ պզտիկ առջինին նկատմամբ՝ բայց ըստ որում տարբերութիւն բազմամսեայ՝ գուցէ անընդունելի Թըւէր շատերուն: Եթէ ասոնց ո՛չ մէկը և ո՛չ միւսը կրցաւ ըլլալ դժբաղդաբար, գոնէ ձմռային արևադարձի կէտը պէտք էր բռնել իբրև աստեղական տարեմուտ քաղաքական Թըւականին որ Քրիստոսի ծնընդեան օրերուն ամենամօտ աստեղական կէտն է. ասով ալ դարձեալ քաղաքական տարին աստեղական տարւոյն հետ համաձայնեալ կը գտնվէր, և տարւոյն եղանակներն ըստ կարի ճիշտ կը պատասխանէին աստղաբաշխական եղանակաց. Գարունն ու Աշունը երկու հաւասարակածի գրօներէն կ՚ըսկսէին, Ամառն ու Ձմեռը երկու արեւադարձի կէտերէն. և ամսագլուխները չէին խախտեր իրենց աստեղական կէտերէն:

Ամիսներուն փոխանակ կռապաշտական ու բռնապետական անտեղի և անմիտ, և մասնաւոր անձի, ազգի ու երկրի վերաբերեալ անուններ տալու՝ որոնք դիւրաւ կ՚անհետանան, պարզութեան ու ճշտութեան համար՝ իրենց Թըւական անունները պէտք էր տալ,

որք ի բնէ ճշմարիտ և անայլայլ՝ աշխարհիս ամէն կողմի միօրինակ կը յարմարին, զօրօրինակ Նախամիս, Երկամիս, և այլն, և ամէն ազգ կրնայ իր լեզուովը թարգմանել, զօրօրինակ արաբերէն՝ շէհրը էվվէլ, շէհրը սանի, շէհրը սալիս, և այլն, եթէ երբէք Արաբք արեգակնային ամիս գործածելու հարկ տեսնեն քաղաքական գործողութեանց մէջ: Նոյնպէս և Ֆռանկը կրնայ շարունակել իր Նօվամպր, Տէսամպր բառերը՝ Էնտէսամպր, Տօտէսամպր աւելցնելով, և միւսները սոյն գրութեամբ փոփոխելով լրացնել իր 12 ամսոց թըւական անունները:

Նախամսոյ մէկը ճիշտ Գարնամուտէն սկսելով, այսինքն Լատինաց մարտի 21 էն, տարւոյն բոլոր ամիսներն ալ գրեթէ ճիշտ կը պատասխանեն կենդանակերպից այսինքն կենդանակամարի համաստեղութեանց կամ աստեղատանց, որոց մէջէն անցնելով կը կատարէ արևն իւր տարեկան շրջանը:

Արեգակնային տարին բաղկացեալ ըլլալով 365 օրէ, 5 ժամէ, 48 րոպէէ և 51 մանրերկրորդէ, նահանջը 4 տարին մէյմը և 4 դարագլուխ մէյմը պէտք է որ ըլլայ ըստ Գրիգորեան տօմարին որպէս զի արևային շրջանին կոտորակ'երը ոչ աւելնան ոչ պակսին: Ասի ատանկ չըլլալուն համար է որ Յուլեան տօմարին տարին 12 օր ետ մնացած է աստղաբաշխական ճիշտ տարիէն, ամէն 4 տարի և ամէն դարագլուխ անխտրապէս նահանջ ընելով: Եթէ այս մեծ վրիպակին առջևը չ'առնի, այս 12 օրվան տարբերութիւնը երթալով կ'աւելնայ ու դարեր անցնելով՝ ամիս տարի կըկազմէ նոյն տօմարին մէջ:

Բայց Հայոց ինչ փոյթ այս անտեղութենէն. Յուլեան տօմարը Հայոց տօմար չ'է, այսօր զայս տօմարը գործածողք Ռուսերն ու Յոյներն են. Թող ատոնք մտածեն: Հայերն ունին իրենց ազգային տօմարը, մենք նայինք թէ ինչ բարեկարգութեան պէտք ունի այս տօմարը:

Հայոց տօմար. —Այսօր Հայոց թըւական ըսվածը որոյ ՌՅԻԱ տարւոյն մէջ ենք, չ'է այն Հայկազանց թըւականը զոր ունէին մեր Նախահարք ի Հայկայ կամ ի ջրհեղեղէն անտի. այլ զայս թըւականը Մովսէս Բ. Կաթողիկոսը հաստատեց Քրիստոսի թըւին 552 ին ի յիշատակ փոփոխութեանց

զորս ըրաւ Հայոց գործածած հին տոմարին վրայ, և Հայք այնուհետև այն Մովսիսեան տոմարով վարվիլ սկսան որ անյարմարապէս Հայոց թուական ըսվեցաւ փոխանակ Մովսիսեան ըսվելու: Բայց անշուշտ է որ Կաթողիկոսին ըրած փոփոխութիւնքը չէին արժեր դարագլուխ մը կազմելու որ Քրիստոսի թուականէն նախամեծար համարվէր: Ուստի կամ Հայկազանց հին թուականը լքնելու չ'էր, կամ Քրիստոսի թուականով վարվելու էր՝ Հայկազանց տոմարին ամսագլուխներն աւոր յարմարցնելով, և տարին Քաղոցի մէկէն սկսելով որ ձմռան արևադարձի և բնական ամսագլխի մը կը պատասխանէ որ է դեկտեմբերի $^{9}/_{24}$:

Հայկազանց ամիսներն ալ ունին իրենց թերութիւնները որով զուրկ կը մնան տիեզրական ըլլալու յարմարութենէն, զի բնութեան երևոյթներուն ամէնքը չեն պատասխաներ: Նախ՝ ամիսներու անուանց նշանակութիւնը ըստ մեծի մասին մեզի անծանօթ է, ասի թերևս տկար փաստ, բայց ծանօթ եղածներն ալ ամէնքն իրենց բնական տեղը չ'են, զորօրինակ Քաղոցը որ Հնձար կամ Կթօն բնական ամիսը տի նշանակէ, անտեղի է ձմռան մէջ ուր ոչ արտահունձ կայ ոչ այգեկութ. մէկ քանին միայն իրենց բնական տեղը կը թուին, ինչպէս Մարգացն ու Հրոտիցը, իսկ մնացածը՝ Արեգ ու Նաւասարդէն զատ՝ յատուկ անուններ կը թուին:

Արեգ աստեղական անունը խիստ վայելուչ կը յարմարէր տարւոյն առաջին ամսոյն, եթէ միւս ամիսներն ալ աստեղացմէ առնուին անուննին, կամ թէ՝ արեգակը այն ամսոյն մէջ միայն երևէր երկիրս:

Երկրորդ անյարմարութիւնը՝ ամիսներու հաւասարապէս եռասնական օր բաժնված ըլլալն է, որ 5, 6 օր Աւելեաց կը թողու տարւոյն վերջը: Այս Աւելեացը իբր տասներեքերորդ ամիս մը ձևանալէն զատ՝ աստղաբաշխական այն անտեղութիւնն ալ ունի որ ամսագլուխները աստեղատանց կեսերէն զգալի կերպով կը խախտէ. մինչդեռ այս անտեղութիւնը կրնար վերնալ եթէ այն լրական օրերը միւս ամսոց վրայ համեմատական կարգով մը բաշխեալ ըլլային:

Հայկազանց թուականին այսօր մեզի

համար մէկ ուրիշ անտեղութիւնն ալ՝ տարին Նաւասարդէն սկսիլն է որ Մըրգարի 3 և Օգոստոսի 11 ին կու գայ, որ ո՛չ բնական տարեմուտ է և ո՛չ աստեղական ամսագլուխ: Բայց մեզի համար խիստ հաւանելի է որ նախնական դարերու մէջ մեր հայկազուն նախահարք՝ ինչպէս հին ժամանակաց ազգերը, Հրէայք, Պարսիկք և յետոյ Հռոմացիք, իրենց սրբազան տարին գարնամուտէն կ՚սկսէին, որ այսօր Արեգի մէկն է, ի յիշատակ արարչագործութեան և փրկութեան մարդկան ի ջրհեղեղէն ի ձեռն Նոյեան տապանին որ հանգեաւ Մասեաց լերին վրայ ուրկէ իջան տարածեցան մարդիկ ի դաշտն Արարատայ: Եթէ ուրիշ պատճառ մը չը կայ պատմութեամբ ցուցված, նահանջ չընելու սովորութիւնն է որ կ՚երևի թէ տարած ձգած է զՆաւասարդն Օգոստոսի մէջ: Նաւասարդի թէ անունը և թէ հանդէսները կը վկայեն թէ արարչագործութեան և ջրհեղեղի յիշատակը կը տօնէին նախնիք ի Հայաստան: Զանդիկ բառ է նաւ (նէվ կամ նէօվ) որ նոր ըսել է և սարդ ամ, զոր մեր նախնիք հայ ձայնով ամանոր թարգմանած են: Ամանորի հանդէսներու մէջ աղաւնի կը թռցնէին ի յիշատակ Նոյայ թռուցած աղաւնոյն, և ջրախաղութիւններ կ՚ըլլային, ջուր կը սրսկէին իրարու վրայ: Այս ազգային հին սովորութիւնը՝ որ Անահտայ տաճարին մէջ կը կատարվէր ի Բագրևանդ և զոր Գրիգոր Լուսաւորիչ փոխադրեց յեկեղեցի յանուն Յովհաննու Մկրտչի, կայ դեռ մինչև ցայսօր Հայ Եկեղեցեաց մէջ ի տօնի Վարդավառի կամ Այլակերպութեան Քրիստոսի: Ցանկալի է որ անմոռաց պահվի այս ազգային յիշատակը, այլ և ցանկալի է որ իր բընական տեղը դառնայ գայ և ամանորի ընտանեկան ուրախութիւնները Հայկազանց նախնի և բնական տարեմուտին օրը կատարվի, որ է գարնան սկիզբը, որպէս զի հասարակութիւնը խելամուտ ըլլայ անոր ծագմանն ու նշանակութեանը:

Այս յիշատակով է որ սիրելի է մեզի Հայկազանց թըւականը որ իր թերութիւններովն հանդերձ իր յարգն ու արժանիքն ունի. նախ՝ իր հնութեամբը, որ այսօր մեր գիտցածը 4363 տարի կը համրէ (և հաւանօրէն ի սկզբան

մինչեւ ի ստեղծումն աշխարհի կ'ելնէր), մանաւանդ այնպիսի հնութեամբ որ փոխանակ դիցաբանական եղելութեան մը վրայ հիմնեալ ըլլալու, բնական դէպի մը կամ աստղաբաշխական կէտի մը վրայ հիմնեալ է, այն է՛ իր բնական տարեմուտը որ ջրհեղեղէն սկսեալ զարարչագործութիւնը կը յիշատակէ. երկրորդ՝ այն գեղեցիկ գաղափարովը զոր ունեցեր են մեր Հայկազուն նախահարք ամիսներու անունները բնութեան երեւութից յարմարցնելու :

Չը պարծի թող Յունաստ այս գաղափարին համար իր աստղագէտներովը որք դեռ երէկ՝ այսինքն 70 տարւոյ չափ առաջ ամսոց բնական կամ մշակական անուններ տալ մտածեցին. մանաւանդ հիանայ թող որ անդրանկագոյն ազգ մը կայ հին որոյ ծերութիւնն ալեւորեալ է թշուառութեան մէջ, այլ որ այս մասին կանխած է զանի 44 դարով եւ յղացած ու ծնուցած է զայդ գաղափարը որ նոր կը թըւի այսօր աչացն Եւրոպայ: Այն ֆռանսացի գիտնոց կաճառէն արեւելագիտաց ոմանց անծանօթ չ'էին գուցէ Հայկազանց թըւականն ու ամիսները, եւ հաւանօրէն առնցմէ առած

են այդ գաղափարը. իսկ եթէ յինքենէ ալ խորհած ըլլան, պէտք է գիտնան որ իրենցմէ խիստ շատ առաջ խորհօղներ եղած են : Անձիւր հայրենասէր ուսումնականի պարտաւորութիւնն է նախանձախնդիր հանդիսանալ այս հայրենի գաղափարին եւ չը լքնել զանի երբէք օտարին, այլ մանաւանդ բարեկարգել, բարգաւաճել զանի եւ տիեզրական ըլլալու արժանաւոր կատարելութիւններ տալ անոր :

Ցատուց ի վեր եւ մանաւանդ այս ետքի օրերս փափաք մը կայ ազգին մէջ Յուլեան տոմարը Գրիգորեանին հետ միացնելու, կամ աւելի ճիշտ ըսենք՝ մեր մուրացիկ գործած ամսոց օրերը Լատինաց ամսոց օրերուն հետ միացնելու : Ասոր համար յատուկ ժողովներ ու գումարումներ պահանջելու խորհուրդներ եղած են, եւ հասարակութիւնը իրաւամբ հետաքրքիր է իմանալու թէ ինչո՞ւ 12 օրի տարբերութիւն կայ մէջերնիս, եւ իղձ կը յայտնէ թէ ո՛ր կողմի հաշիւն որ շիտակ է անոր հետեւելու ենք :

Օրինաւոր է այս իղձը, եւ քանի որ խնդիրը կրօնական չ'է, կամ թէ՝ եթէ

կրնայ ունենալ կրօնական մաս եկեղեցական տօնից նկատմամբ, զանի իր առջի վիճակին մէջ թողլով՝ իբրև եկեղեցական ժողովոց ձեռնհասութեան միայն վերաբերելի, անոր սոսկ գիտնական կամ աստղաբաշխական մասը ամէն ուսումնասիրաց հեղինակութեանը կը վերաբերի, և այս մասն է միայն մեր ալ քննածն ու քննելիքը :

Սա պէտք է ըսենք նախ՝ և միշտ աստղաբաշխօրէն խօսելով՝ թէ Հայերուն այսօր գործածած տօմարը՝ այսինքն ժամանակաց հաշիւը՝ ազգային տօմար չ՚է, այլ Հռոմայեցւոց Յուլեան ըսված հին տօմարն է, զորոյ աստղաբաշխական հաշւոց սխալները Եւրոպացիք ճանչելով՝ զանի լքած են, և անոր տեղ սրբագրեալ նոր տօմար մը կը գործածեն այսօր՝ ըզ Գրիգորեան տօմարը : Եւ այս երկուքին մէջ եղած 12 օրի տարբերութիւնը նահանջ տարւոյ հաշիւներէն միայն ծագած է և որոնք Գրիգորեանին մէջ ուղիղ են : Գրիգորեան տօմարին հետ միանալու համար ազգայնոց յայտնած իղձը՝ սոյն ուղղութիւնն ընդունելու փափաքն է միայն և ոչ այլ ինչ :

Զայս ուղղութիւնը նոյն տօմարէն առնելու համար ինչ պէտք ունինք ժողովներու և վիճաբանութեանց, միթէ Եւրոպացի արդի քաջագէտ աստղաբաշխից այսքան անգամ փորձարկեալ հաշիւները կրկին մենք ալ տի փորձենք, և դարձեալ՝ ի շնորհս ուղիղ կէտի մը՝ երկուք ալ սխալ կէտեր առնելու ինչ պարտաւորութիւն կայ : Այդ չ՚է մեր կարծիքը, Գրիգորեան տօմարին հետեւիլ չ՚է կուրօրէն. այլ մեր իղձը ազգային տօմար մ՚ունենալ է որ արեւմըտեան տօմարին թերութիւններէն այնչափ հեռանայ և դէպ ի յուղղութիւն և ի բանաւորութիւն այնչափ մերձենայ որ արեւմտեանք ցանկան օր մը իրենց տօմարը մերինին համաձայնել և մեր բնական տարբեչափութեանը հետեւիլ, երբոր սովորութեան գերութենէն ու նախապաշարմանց լուծէն զերծեալ՝ բանաւորութիւն բնտռելու ելնին այս մասին :

Ասի այսօր չ՚է նէ, օր մը պիտի ըլլայ : Օրինակ մեզի՝ Ֆռանսացւոց հնարած մեղրական դրութիւնը, որ հետըզհետէ ընդունվելու վրայ է միւս ազգերէ, և տարակոյս չը կայ որ օր մը տի-

եզրական պիտի ըլլայ. և սա՝ ոչ թէ այն ազգին աշխարհվարական ազդեցութեան շնորհիւը այլ շնորհիւ բանաւորութեան զօրոյ կնիքը կը կրէ այն գրութիւնը :

Մենք մեր ազգային տօմարին տարեբաշխական բարեկարգութիւնքը՝ Հայկազանց տօմարին նախնական ոգւոյն հետևելով և զանի Քրիստոսի թըւականին համաձայնելով՝ ներկայ տարեցոյցիս մէջ ամփոփել փորձեցինք, զոր փոխանակ Հայկազեան անուանելու Բնական տարեցոյց անուանեցինք, զի ընդհանրապէս ամէն ազգաց և ամէն երկրի մէջ գործածվելու յարմար և ընդունակ կը կարծենք :

ԲՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ

Մինչև հոս ընդհանուր կերպով ըսվածներէն կրնայ գուշակվիլ այս տարեցոյցին ոգին ու ընթացքը. բայց ի խելամտութիւն հասարակութեան անօգուտ չենք համարիր անոր գործածական քանի մը մասնաւորութեանց որոշ բացատրութիւնը :

Յայտնի է որ քրիստոնեայ ժողովըրդոց համար՝ Քրիստոսի թըւականին առջև պիտի խաւարէին անկէ առաջ գործածված մանր ու մունր մասնաւոր թըւականները, բաց ի բնական և տիեզրական այն թըւականէն որ աշխարհիս ստեղծմանէն կ՚ըսկսէր, որ միշտ կը տիրէ հին պատմութեան մէջ, ինչպէս Քրիստոսինը կը տիրէ նոր պատմութեան մէջ : Նախնի Հայկազանց թըւականն ալ կը փոքրկանայ թէպէտ՝ իբրև մասնաւոր թըւական՝ տիեզրական թըւականին առջև, իսկ իր բնական ճիշտ տարեմուտովը կը համաձայնի անոր, երկուքն ալ գարնամուտէն սկսելով, և մեզի համար համապատիւ է մեր ազգային պատմութեան և յիշատակարանաց մէջ : Բայց ընդհանուր կերպով չենք կրնար վերադասել ազգային թըւականը Քրիստոսի թըւականին որ ըզնոր աշխարհը հինէն անջրպետած է ըստ ամենայնի՝ մարդկային ընկերութեան դէմքն այլակերպելով. ուստի պէտք էր այս թըւականները աստեղական դրութեամբ իրարու համաձայնել՝ ամսագլխոց միաւորութեամբը :

Զայս ըրինք՝ բնական տարեմուտը իր տեղը պահելով, այսինքն Գարնամուտին, և Քրիստոսի թըւականին

տարեմուտը՝ իբրեւ շնորհական եւ միանգամայն քաղաքական տարեմուտ աստեղական ամսոց՝ Ծննդեան տօնին ամենամերձ գտուած աստեղական որոշ կէտին կապեցինք այսինքն ձմռամուտին(1) որ Լատինաց Ծնունդէն չորս օր առաջ է: Այս տարեմուտով շնորհական տարւոյն ամիսները կատարելապէս կը միաւորին բնական կամ աստղաբաշխական ամսագլխոց, եւ ասով բնական ամիսները Քրիստոսի Թըւականին մէջ անշփոթ կերպով կրնան գործածվիլ առանց բնաւին խոչընդոտի. մանաւանդ եթէ սկիզբները ընդհանուր դիւրութեան կամ օտարաց ու անվարժից դիւրըմբռնելի ընելու համար, Լատինաց կամ Յունաց ամսոյն ալ միանգամայն յիշվի թըւաբերութեան մէջ, զորօրինակ սապէս՝ 1870 Ձիւների 1 եւ Դեկտեմբերի 9:

Ասով՝ Լատինացմէ 11 օր առաջ ըսկըսած կ՚ըլլանք տարին, ինչպէս Լատինք 12 օր առաջ կ՚ըսկսին Յունացմէ: Ասի գուցէ նոր շփոթութեան առիթ մը թըւի ոմանց՝ խորհելով թէ՝ երկու անհամաձայն թըւականաց քով երրորդ մ՚ալ աւելցաւ. իրաւ այնպէս կ՚ըլլար եթէ անոնց գործածած միեւնոյն բառերը մենք ալ գործածէինք, և օրինակի համար՝ երկու յունվարներու քով երրորդ յունվար մ՚ալ հանէինք, իրարմէ 12ական օր տարբերութեամբ. իսկ մենք չը պիտի ըսենք Յունվարի 1, 12, 24, հապա յունվարներուն մէկը կամ միւսը պիտի դնենք մեր բնական ամսոյն հետ ինչպէս վաղուց անտի կ՚ընենք մեր Ցայսմաւուրաց մէջ, զորօրինակ Արեգի 1 և Մարտի 9: Եւ եթէ ուզվի աւելի ճշդել թէ որ մարտն է, դժարին չ՚է Յ. կամ Լ. գլխագիրն աւելցնել Յունաց կամ Լատինաց նշանակելու համար:

Բնական ամիսները ամէն տօմարի մէջ և ամէն թըւաբերութեան հետ կրնան վարվիլ. բաւական է որ տարեմուտը չորս եղանակներէն մէկուն սկիզբէն սկսած ըլլայ կամ գոնէ աստղաբաշխական ամսագլխոց մէկէն, բայց բնական տարեմուտը՝ այսինք Գարնամուտը ամսոյն գլխէն չը խախտելով. ինչպէս ամ-

(1) Ձիւների մէկը Ս. Աստուածածնայ Յղութեան տօնին պատահելով, որ քրիստոնէութեան տօնից առաջինն է, այս օրը միանգամայն եկեղեցական կամ տօնական տարեմուտ ալ գուցէ կրնայ սեպվիլ, եթէ երբէք կղերը աստուածաբանական պատճառ մը չ՚ունի ուրիշ կերպ մտածելու:

աշխարհի և Հայկազանց Թըւականին հետ որք Գարնամուտէն կ'ըսկսին :

Ամսոց Թըւական անունները ամենէն աւելի բնական եւ բանաւոր անուններն են որ հողագնտին ամէն կողմի համար կիրառելի և ընդունելի ըլլալու յարմարութիւն ունին: Առաջին մարդիկ ալ ի սկզբանէ այսպէս կը գործածէին, սըրբազան պատմութեան վկայութիւնը բաւական է . « Եւ յամսեանն եօթներորդում նստաւ տապանն ի լերինս Արարատայ » . « Յամսեանն առաջնում որ օր մի էր ամսոյն , նուազեաց ջուրն և եբաց Նոյ ըզձեղուն տապանին : »

Զրհեղեղէն ըզկնի , ազգաց ու լեզուաց բաժանմանէն ետքը սկսան մարդիկ այլ և այլ երկիրներու մէջ այլ և այլ մասնաւոր անուններ տալ ամսոց : Եղանակաց և բնութեան երևոյթից համեմատ, ամսոց մշակական անուններ տալու առաջին գաղափարը Հայկայ է որոյ սերունդը մինչև ցայսօր պահած է զանի Թերևս յանգէտս տարեաց , և որոյ համար խրատուք պարծելով հին հեղինակաց մէկը , անոր աստուածատուր ձրից մէկը սեպելով իր տոմարն ալ, կ'ըսէ համարձակապէս հայկազանց համար՝ Թէ Աստուծմէ առին « Ըզ տոմարն , անզ Մովսէս , սատ Հայկ յառաջ քան ըզնաս » : Անտարակոյս կըԹըւի Թէ մեր դիւցազն նախահայրը ոչ միայն ճարտար շարժիչ էր աղեղան , այլ և Թըւոց ու չափոց , և դիտող երկնային մարմնոց : Առաջինն եղաւ տարեցոյց տալու իր նորածին ազգին , սրբազան տարեմուտը՝ որ հաստատուն էր՝ գարնամուտէն սկսելով և Ամանոր տօնելով (ինչպէս որ Հրէայք ու Պարսիկք ալ կ'ընէին իրենց կրօնական կարգաց մէջ) : Իսկ Նաւասարդ տարեգլուխը քաղաքական էր և անհաստատ :

Զայս գեղեցիկ գիւտը՝ որ պատիւ կ'ընէ հեղինակին և արժանի ամենայն պարծանաց անոր ազգին , Հրէայք Մովսէսի կը վերագրեն և Հայք Հայկայ հնագոյն քան ըզ Մովսէս : Այս մասին աւելի ընդարձակ տեղեկութիւն խնդրողները՝ Հ . Ղեւոնդ Ալիշանայ Հոգեշնորհ վարդապետին սիրահիւս տողերը Թող կարդան Յուշիկք Հայրենեաց հատորներուն մէջ՝ « Հայկայ շրջան և Սկիզբն մարդկութեան ի Հայս » վերնագրով գլուխները :

Մեր գրած մշակական անուններն

ալ՝ հեռի կռապաշտական կամ բռնապետական յիշատակներէ՝ Հայկազանց տօմարին ոգւոյն և իմաստին հետևելով է. միայն աւելի ճիշտ ու համեմատ բերել ուզած ենք բնական երևութից՝ և բառերն աւելի ծանօթ, որոց նշանակութիւնն ինքնին իրենց արմատէն յայտնի է առանց իսկ մշակական յօղուածոց որ ամէն մէկուն քով դրած ենք ի պէտս ինչ հողագործին :

Այս մշակական անունները՝ Թէպէտ ամէն երկրի չեն կրնար յարմարիլ՝ բընութեան երևոյթները երկրիս ամէն կողմ միօրինակ չը պատահելով, բայց բարեխառն գօտիներու տակ գտնուող երկիրներու համար՝ ուր ենքս՝ խիստ յարմար են : Ուստի Թըւական և մշակական անունները իրարմէ չը զատելով՝ մէկը միւսին իբրև բացայայտիչ՝ երկուքը մէկէն դրինք մեր տարեցոյցին մէջ որք միօրինակ ու անտարբեր կրնան գործածուիլ մէկը միւսին տեղ :

Հին անուանց նկատմամբ՝ պզտի բարեմասնութիւն մ'ալ աւելցնել կարծեցինք նորերուն վրայ՝ իւրաքանչիւր եղանակին ամսոց յատուկ յանգ մը տալով, ըստ կարի նմանաձայն եղանակին անուան, որպէս զի մշակը՝ Թէ և իմաստին ալ ուշադիր չ'ըլլայ, կարենայ յանգէն իմանալ Թէ այս ինչ ամիսը ո՞ր եղանակին մէջն է : Զորօրինակ Ամառ՝ իր ամիսները Հնձար, Տօթար, Մրգար (կրճատմամբ իբր Հնձարար, Տօթարար, Մրգարար). Ձմեռ՝ իր ամիսները Ձիւներ, Սառներ, Մրրկեր (իբր Ձիւնաբեր, Սառնաբեր, Մրրկաբեր): Գարուն և Աշուն նմանայանգ ըլլալով, անոնց ամիսներն իրարու չը շփոթելու համար պէտք էր երկաքանչիւրին ամսոց խումբն ալ եղանակէն այլայանգ ձայնով յօրջորջել: Զարթին, Ծաղկին, Մարգին (իբր Զարթային, Ծաղկային, Մարգային) Գարնան յատկացեալ. Կթօն, Թառմօն, Միգօն՝ Աշնան յատկացեալ:

Հիներուն վրայ երկրորդ բարեմասնութիւն մ'ալ զոր խիստ փոքրիկ համարելու չ'է, աւելեաց օրերուն հաւասարապէս բաշխումն է 12 ամսոց վրայ: Այս բաշխումը այնպէս մ'ընել ուզած ենք որ՝ Թէ ամսագլուխները չը հեռանան կենդանակերպ աստեղատանց կետերէն, և Թէ մշակը իսկոյն իմանայ անոր Թըւական անունէն Թէ այս ինչ ամիսը քանի օր կրնայ ունենալ :

Աւասիկ այս ամենապարզ դրութիւնը. «Այն ամիսն որոյ անունը անզոյգ թուով կ՚ըսկսի, անզոյգ թուով կ՚աւարտի այսինքն ունի 31 օր. այն ամիսն որոյ անունը զոյգ թուով կ՚ըսկսի, զոյգ թուով կ՚աւարտի և ունի 30 օր, բաց ի երկտասնամսէն որ հասարակ տարւոյ մէջ 29 օր ունի, իսկ նահանջ տարւոյ մէջ կը լրանայ և կ՚ունենայ ճիշտ 30 օր: Ինչպէս Նախամիս, Եռամիս, Հնգամիս, և այլն, ունին 31 ական օր. և Երկամիս, Քառամիս, Վեցամիս, և այլն, ունին 30 ական օր:

Ահա բնական տարեցոյցին կարգադրութեան բոլոր պատճառներն ու բացատրութիւնքը որոնց վրայ կը հրաւիրենք ճշմարիտ բանասիրաց ուշը:

Մենք այս կարգադրութիւնը ոչ թէ իբր քմածին նորաձեւութիւն մը կը ներկայացնենք մերազնեայ հասարակութեան, այլ իբր օգտակար բարեկարգութիւն հիմնեալ ի վերայ բնական գիտութեան և բանաւորութեան, նպատակաւ ազգային ուղիղ տոմար մ՚ունենալու որ ցանկալի ըլլայ ամէն այլազգեաց: Չենք կրնար չը խոստովանիլ թէ տարր ազգովին ընդունելութիւնը իղձ մըն է զոր շատուց ի վեր կը տածենք. չենք կրնար ըսել թէ անտարբեր աչօք կը տեսնենք մենք մեր ազգին օտար տոմարներու մէջ մուրացիկ թափառիլը, օտարոտի կոչ և ձայնից հետեւիլը, ազգ մը մանաւանդ որ ըզ տոմարն իւր հնարած և ըզգրնական տարեչափութիւնն իւր հաստատած է զառաջինն: Բայց ասով հանդերձ՝ ամէն տեսակ նորոգութեան մէջ ժամանակին կից նախապաշարմունքն ու այլ և այլ դժարութիւնքն ալ անծանօթ չ՚են մեզի. և եթէ այսօր ազգը չ՚ընդունի զայս կարգադրութիւնը, հոգ չ՚է. իւրաքանչիւր անհատ կրնայ ընդունիլ զանի և իր առանձին գործողութեանց մէջ ի կիր առնուլ, ազատ է: Իսկ եթէ ոչ ոք ընդունի, այն ալ շատ հոգ չ՚է, մեր բաղձանքը դարձեալ լըցված կը համարինք. քանզի մեր յոյսը մեր ժամանակի մարդոց ընդունելութեան վրայ չ՚է բոլորովին, այլ մեր յուսոյ և ըղձի մեծագոյն մասը ապագայ սերունդին վրայ է որ ժամանակակից կրքերէ ու նախապաշարումներէ ազատ՝ աւելի լուսաւոր և անկողմնակալ աչօք կը դատէ իր նախորդաց գործը: Մեր

զայս իղձը գոհացուցած է Կիւղէմպէրկ՚ ձայներնիս մեր յաջորդաց հասցնելու միջոցը երաշխաւորելով: Այս մեզի բաւական է:

Մեր ակնկալութիւնը ազգին մէջ արթնցած յառաջդիմութեան ոգւոյն վրայ է որ օր ըստ օրէ աւելի պիտի ծաւալի: Մեր խօսքը՝ թէ ներկայ և թէ յետագայ դարուց մէջ՝ այնպիսեաց է որք յամենայնի ուղղութեան, բարեկարգութեան և բանաւորութեան կուսակից կանգնիլ կ՚ախորժին՝ գռեհկին ծիծաղական երեւնալու անոտի վախն ընդոտնելով, քան թէ ծթռած նախապաշարմանց ու անիմաստ սովորութեանց տակ գերի՝ Յանոսի և Արէսի ծնրադիր մնալ. այնպիսեաց որք կը սիրեն բանական լուսոյ հետեւիլ յառաջադիմութեամբ քան անբանական դից երկրպագել յետսընկրկմամբ: Այս թիւը պիտի բազմանայ. մենք յառաջադիմութեան հաւատ ընծայողներէն ենք:

Ռուսինեան

2 Ծաղկին 1871.

ԵՐԳ

Ի ՀԱՅ ԱՄԱՆՈՐ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՅ ԱՒՈՒՐ ԱՄՍԵԱՆՆ ԶԱՐԹԻՆ

ԵՂԱՆԱԿԵԱՑ

ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒՀԱՃԵԱՆ

Դարերու մէջէն
Գրլուխ համբարձած՝
Ձայնէ զուարթաղէմ
Ժամանակն հինցած.

Նորոգ պարծանաց
Ազգին Հայկազանց
Բերեմ ընծայ նոր
Զարթին **Ամանոր**:

Զարթնուն թող Հայեր
’Ի կեանս եւ ’ի սէր,
Զարթնուն թող սրտեր
’Ի լոյս ցնծաբեր:

Նոր մարմին առնունք,
Նոր զարդ զգենունք,
Բայց ամբողջ մնայ
Սիրտ ի մեզ Հայկայ:

Գ. Ապտուլլահ

Ի ԶԱՐԹԻՆ

ԱՄԱՆՈՐԱԲԵՐ

ԵՐԳ

Սեւ մրրկաց մէջէն որ յուզէն զերկին
Վերջապէս արփւոյն շողք ի դուրս թափին .
Եւ անոնց ծոցէն՝ յուսափիւռ ժպտով
Մայր պատմութեանն լցուած վարդերով՝
Զամանորոյ դրունս բանալով երկրին
Ահա գայ Զարթին :

Եւ կապուտաներկ յայերս յերգ թեթեւ
Թռչնիկըն զուարթ լայնէ զհոլաթեւ .
Եւ հաշտ ծովերուն յասպարէզ անտառ
Կարօտ նաւաստին պարզէ զառագաստ .
Համեստ մանիշակն ի ծոց անդ ծմակին
Ողջունէ զԶարթին :

Բայց այնքան դարուց անգութ մրրկէն
Ո՞րբ Հայ արեւուն շողեր տի փայլեն .
Ո՞ր անոր աւերքն անհուն ու արիւնոտ
Նոր զարդ տի կապեն ծաղկանց ի նարօտ .
Ո՞ր հրեշտակի շուրթն աւետէ նըմին՝
«Եհաս քեզ Զարթին :

Ահա դարուց ամպք ցրւելով այրէս ,
Թշուառ Հայրենեաց գայ պատկերն ի տես .
Հոն՝ թօթափելով ըզ փոշի շիրմաց՝
Կանգնին դիւցազունք, հայլին յորս դիմաց .
Բայց արտումբ ի հո՞ղ կ՚իջնին վերըստին . . .
Զը կաս դու՝ Զարթին :

Արքանուէր մայրեաց յանլոյս լռութիւնս՝
Եւ կամ լըճերու ծաղկաւէտ յափունս
Սահին կոյս բոտուերք հողմոյ նման թեթեւ
Հծծելով անուն մ՚ի շունչ հեւ ի հեւ . . .
Նաւասարդքն Հայոց ա՞լ ծաղիկ չ՚ունին
Ո՛հ ո՛ւր ես՝ Զա՛րթին :

Ո՛հ եկո՛ւր այդ լոյս ու վարդ թեւերով
Ծածկէ՛ զանցեալոյն վէրս աղեխորով .
Թող աչքէդ ցանուած հոսանք լուսահրատ
Հանդերձեալ դարուց շողան ի ճակատ .
Թշուառ մօրն ի սփոփ թող մանկունք ժպտին,
Եկո՛ւր իմ Զարթին :

Տարւոյն դըրանց հետ բա՛ց ըղձւոյ դրունս .
Ժպտին աւերակք պճնեալ ի ծաղկունս :
Հոս ամեն տարի բաժակաց դղչիւն
Տայ մխիթարող զալըստեանդ ողջոյն .
Ա՜հ խառնէ՛ ՚նդ անցեալ փառս Նաւասարդին
Նոր յոյսերդ՝ Զա՛րթին :

Թովմաս Թէրզեան

1871 Զարթին 1

ՓԱՌԱՏԵՆՉ ԱՆՈՒՐՋ

Մին եզվար հող ունենայի՝ դիւր ըլլար, դար կամ թէ ծործոր,
Վազուկ ջրով՝ թէ եւ բռչիկ՝ վըտակ ըլլար, ակ կամ հեղեղ.
Մէջը մին ծառ կը տընկէի՝ ծիրանի, ծոր կամ թէ խնձոր,
Մէջը մին հիւղ կը շինէի՝ աղիւս, եղեգ եւ կամ քաղեղ :

Ծառիս վերեւ մին սիրուն բոյն՝ բուրդէ, փետրէ կամ սիզահիւս,
Հանգիստ կուտար մին երգեցկի՝ ճահրեկ, ճնճղուկ կամ ծիծառնիկ.
Հիւղիս ներսեւ հետս ընկողնիկ՝ առկախ, օրրան կամ պրտուահիւս,
Հանգիստ կուտար մին մանկունւոյ՝ թուխ, կասկահեր կամ խարտեշիկ:

Մին եզվարէն եւել չ'ուզեմ. չափս ըլլան հետս քող լոյս եւ սէր.
Ամենազեղ կուսին զողտրիկ՝ որ սիրտս ու աչս յինէն զրաւէր,
«Կանգնի՛ն կաց դու հոս, կ'ըսէի, ահա ծընմու նոր աշալուրջ,
Որչափ հեռին տանէ զըստուերդ արեգն ընդ դաշտ յոր եւ է կոյս,
Նոյնչափ հեռին երթամ զըծել հորիզոնիս ծիր սիրալոյս.»
Տենչալին յոր չը հասնի ձեռք է մի այլ ինչ քան մին անուրջ... :

3 Մարտին 1860

Ռ.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Առ Ընթերցողս

Տեղեկութիւն տարբերաճախական վերնագրով յօդուածին առաջին երեսին մէջ առաջին պարբերութեան ետեւէն՝ որ «ամեն ուրեք» բառերով կը լմըննայ, երկրորդ պարբերութիւն պիտի գայ հետեւեալը.

«Ժամանակի եւ տարածութեան անպարագրելի անհընին մէջ՝ մարդուս չափելիքը առանց պարագրելի կամ շօշափելի մէկ մասը մէկ կէտն է. ժամանակին մէջ՝ տարի, տարածութեան մէջ՝ տեղ:»

Նոյն երեսին վերջին տողին մէջ տեղը «մէջը անուանեալ չափով» բառերէն ետքը անմիջապէս պիտի գայ հետեւեալը. «որ երկրագնտիս միջօրէական շրջանակին մէկ քառորդին տասն միլիոներորդ մասն է՝ իբրեւ միութիւն տարածութեան չափին,» մնացածը շարունակելի է:

ԲՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵՑՈՅՑ

1871

ԳԻՆ 1 ՂՐՈՒՇ

...ԼԻՍ
...րամեան

059
S-26

6816

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0032256